

Tom Demeestere



Erasmushogeschool – Universitaire Associatie Brussel
Departement Toegepaste Taalkunde

Promotor: Prof. Dr. Peter Van Aelst

Criminaliteit in de media: De representatie van corporate crime in de Vlaamse kranten DS & HLN

Masterproef ingediend voor
het behalen van de graad van
Master in de Journalistiek

Academiejaar 2007 - 2008

“... A tempest blows from heaven, which is entangled in its wings; it is so strong he can't fold them. This storm inevitably pushes him into the future, to which he gives his back, while the heap of ruins goes into the sky

This storm is what we call progress.”

(Walter Benjamin over de 'Angelus Novus' van Paul Klee)

Dankwoord

Toen ik nog niet goed opstellen kon schrijven en mij afvroeg wanneer je nu juist een komma gebruikt, werd het mij duidelijk dat een boeiend verhaal neerpennen een kunst is. Anderen konden het beter dan mij en dat vormde dan ook de uitdaging om te groeien in het narratieve. 'Moeilijk gaat ook' was en is nog altijd mijn motto. Het is dus niet zo dat ik me nu journalist voel, maar ik sta toch sterker in mijn schoenen dan voordien. De toppen van mijn sneakers lonken naar de onderzoeksjournalistiek...

Mijn promotor dr. Peter Van Aelst wil ik bedanken voor de hulp bij het opzetten van het onderzoek, de statistische hulp en de wijze raadgevingen.

Ik wil mijn vrienden David, Steven, Rob, Zouhair, Fleppe, Xavier en Bruno bedanken voor het sociale leven tijdens mijn studententijd de voorbije zeven jaar. Het waren leuke en vooral onvergetelijke tijden. Jullie zijn allen een boek waard.

Mijn medestudenten wil ik bedanken voor het samenhorigheidsgevoel en de gezellige sfeer tijdens de lessen. Ik ben blij dat ik dankzij de opleiding al een netwerk van bevriende journalisten heb kunnen opbouwen.

A special thanks goes out to Professor Reiner for pointing out some interesting literature on white collar crime and corporate crime.

Also special thanks to Daft Punk for keeping me company during the writing of this paper with their song 'Harder, better, faster, stronger'.

Mijn ouders bedank ik voor hun inspanningen, het zweet en de tranen om mij te laten studeren. Voor de opvoeding die ze mij hebben meegegeven en de belofte om er altijd te zijn als ik ze nodig heb, ben ik hen eeuwig dankbaar.

Abstract

In Nederland en België werd het hormoon Diethylstilbestrol in 1953 op de markt gebracht om miskramen te voorkomen. Dit medicijn werkte niet maar had wel schadelijke gevolgen waaronder een speciale baarmoederhalskanker en genitale afwijkingen. Zelfs toen de ondernemingen op de hoogte waren van de schadelijkheid van hun product, duurde het vier jaar voor ze het van de markt haalden. In Nederland zijn de media op een andere manier omgegaan met dit geval van corporate crime dan in België. In de Vlaamse geschreven pers werd er bijna niet over bericht, in Nederland wel. De mate waarin en de manier waarop in Vlaanderen geschreven wordt over corporate crime vormt het onderwerp van deze paper. Uit eigen onderzoek blijkt dat er wordt bericht over corporate crime maar niet op een waarachtige manier omdat de criminaliteitsdimensie ontbreekt. Uit de literatuur blijkt dat er voorwaarden verbonden zijn aan de berichtgeving over corporate crime zoals kapstokken om het verhaal aan op te hangen en de zichtbaarheid van het slachtoffer.

Inhoudsopgave

Inleiding

Probleemstelling

1. Het spectrum van organisatiecriminaliteit

1.1 De maatschappelijke context

- 1.1.1 De gevaren van de risicomaatschappij**
- 1.1.2 De terugkeer van het slachtoffer**
- 1.1.3 Attitudes van de publieke opinie tegenover criminaliteit**
- 1.1.4 De censuur van de neoliberale markt**
- 1.1.5 Morele opbloei en verval**

1.2 De kleine broer van witteboordencriminaliteit

- 1.2.1 ondernemingen versus werknemers**
- 1.2.2 Definitie en conceptualisering van witteboordencriminaliteit**
- 1.2.3 Definitie en conceptualisering van organisatiecriminaliteit**
 - A. Definitie**
 - B. gevolgen**
 - C. Profiel daders**
 - D. Profiel slachtoffers**
 - E. Aanpak van organisatiecriminaliteit**
 - F. Werkdefinitie**

2. Een stand van zaken over criminaliteitsberichtgeving in de pers

2.1 Mediaproductie en mediatheorieën

2.2 Criteria van nieuwswaarde

2.3 Studies over criminaliteit en de media

2.4 Witteboorden – en organisatiecriminaliteit in de media

- 2.4.1 Enkele bevindingen**
- 2.4.2 De representatie van witteboordencriminaliteit en haar slachtoffers**
 - A. Gedrag van de media**
 - B. De representatie van de daders van corporate crime**
 - C. Voorwaarden en obstakels voor corporate crime verslaggeving**
 - D. Het slachtoffer van corporate crime in de media**
- 2.4.3 Casus: framing en coverage van ‘The Westray Disaster’**

3. Eigen onderzoek: Organizecriminaliteit in DS en HLN

3.1 De kwaliteit van kranten

3.2 Toetsing van de hypothesen

3.3 Andere onderzoeksresultaten

- A) De plaats in de krant**
- B) Focus op nationale criminaliteit**

C) Relatie parket/politie en pers

D) Focus op individuele criminaliteit en de dader

E) Aandacht voor crimineel en justitieel beleid

3.4 Discussiepunt Onderzoeksjournalistiek

Casus: criminaliteitsjournalistiek in Noorwegen

4. Besluit

5. Beschouwingen

6. Link academisch werkstuk en praktijkstuk

Going Soft on Corporate Crime

THE NEW YORK TIMES

Published: April 10, 2008

The Bush administration has a well-known aversion to regulating big business. As it turns out, it is also reluctant to prosecute corporations that break the law. Federal prosecutors have been regularly offering settlements to companies for wrongdoing that, in previous administrations, would likely have led to criminal charges. It is another disturbing example of how this administration has taken the justice out of the Justice Department.

Eric Lichtblau reported in The Times on Wednesday that during the last three years, the department has put off prosecuting more than 50 corporations on charges ranging from bribery to fraud. Instead, it has been entering into so-called deferred prosecution agreements and nonprosecution agreements, in which companies are allowed to pay fines and hire monitors to watch over them.

Defenders say these deals save the government time and the expense of going to trial and avoid doing unnecessary harm to corporations and their employees. The cost to the public and the rule of law is too high.

If corporations believe that they can negotiate their way out of a prosecution, the deterrent effect of the criminal law will inevitably be weakened.

The deals also leave a clear impression that an administration that prides itself on being pro-law-and-order — and on appointing federal judges who are tough on ordinary criminals — is tilting the justice system in favor of the wealthy and powerful.

There also are worrying signs that some prosecutors may be using these agreements for political patronage.

Congress has been investigating the decision by Christopher J. Christie, the United States attorney for New Jersey, to award John Ashcroft, the former attorney general, a multimillion-dollar contract to monitor a medical supply company accused of fraud. He also gave a valuable contract to another former official, Debra Wong Yang.

Now that the F.B.I. is investigating mortgage lenders in the subprime scandal, the issue of deferred prosecution agreements takes on even more urgency. If any of these lenders have committed fraud, the Justice Department must prosecute them vigilantly. What it should not do is work out another cozy deal and hand another rich monitoring contract to a political friend.

Inleiding

'Put \$50,000 in the right hands and you can test battery acid as skin lotion'
(extract uit de film *The Constant Gardener*)

Hollywood kan als de bakermat van de moderne film worden beschouwd. De massamedia, productiehuizen en netwerkstudio's vieren er hoogtij. Als de scenarioschrijvers niet staken, worden er aan de lopende band films gemaakt die vooral geld in het laatje moeten brengen. Ondanks filmfestivals als Cannes en de Gouden Beer waar de alternatieve film wordt gelauwerd, krijgen we vooral *blockbusters* voorgeschoteld van Amerikaanse makelij. Een groot deel van die films hebben een criminele inslag: geweld, moord, mishandeling, incest, aanslagen, corruptie... Maar af en toe wordt er een film geproduceerd die een meer subtiele vorm van criminaliteit onder de aandacht brengt, een misdrijf dat ook voorkomt in onze samenleving maar soms wordt vergeten.

Films over organisatiecriminaliteit zijn gering in aantal, maar ze zijn er. Ze zijn het teken aan de wand dat ethiek en economie vaak niet samen gaan. Ze vormen veelal een doorslag van de maatschappij en juist daar ligt hun kracht. De beeldende fictieve media slagen erin om mensen wakker te schudden, iets waar de non-fictie media soms niet in slagen. *Erin Brockovich*, *The Insider* en *The Constant Gardener* zijn slechts drie voorbeelden van films rond organisatiecriminaliteit. Ze tonen alle drie aan hoe grote bedrijven weerloze mensen manipuleren, een loopje nemen met de wetgeving en weigeren schuld te bekennen voor hun bedrog, fouten en gedrag. Organizatiecriminaliteit is het verhaal van David tegen Goliath. En misschien daarom de reden waarom het een dankbaar onderwerp is voor filmproducties.

Door de mondialisering, en dus het groter worden van de kloof tussen arm en rijk, is het belangrijk om organisatiecriminaliteit onder de aandacht te brengen. In de risicosamenleving van Ulrich Beck zijn het de machtigen die bepalen wie het slachtoffer wordt van de risico's, die de vooruitgang met zich meebrengt (Hajer & Schwarz, 1997). *Corporations kill*, alleen lijkt niemand daar in het echte leven wakker van te liggen. De publieke opinie zou niet met dezelfde ogen kijken naar managers en bedrijven als naar dieven of moordenaars. Bedrijven maken slachtoffers, maar krijgen die ook een stem in onze samenleving? In dit werkstuk wordt nagegaan in welke mate de geschreven pers, zijn rol van democratische waakhond opneemt en bericht over deze vorm van criminaliteit.

De samenleving op het grote doek wordt net als de werkelijke samenlevingen gekenmerkt door criminaliteit. Criminaliteit heeft de eigenschap te veranderen doorheen tijd en ruimte. De globalisering heeft ertoe geleid dat veel fenomenen van criminaliteit wereldwijd gekend zijn. Corporate crime of organisatiecriminaliteit is daar één van. De lakse houding van de Bush administratie lijkt op het eerste zicht niet veel te verschillen van de houding in Europa of andere delen van de wereld (NY Times, 10/04/2008). Multinationals genieten vaak voordelen omwille van hun immense economische macht en dreigen justitie om te buigen in een instrument voor hen die machtig en welvarend zijn. De omzet van sommige transnationale multinationals in derde wereldlanden, is groter dan het BNP van het gastland. Misschien mocht Pfizer daarom wel zijn vaccin Trovan tegen meningitis testen in Nigeria met de dood van 11 kinderen tot gevolg?

Ondernemingen die de wetgeving overtreden hoeven zich in Amerika niet langer te verantwoorden tegenover de rechterlijke macht (Going soft on corporate crime, NY Times, 10/04/2008). We zien dat er een soort van maatschappelijke tolerantie bestaat ten aanzien van organisatiecriminaliteit. De mate waarin over organisatiecriminaliteit wordt bericht, kan een indicator zijn van die maatschappelijke tolerantie. Als de bedrijven geen processen meer boven het hoofd hangen, wordt het heel moeilijk om de publieke opinie nog te informeren over de gevaren en risico's binnen een samenleving.

Bedrijven die de wet overtreden blijven veelal buiten schot, als er al een wetgeving bestaat (Michalowski & Kramer, 1987). Er zijn geen volwaardige controlemechanismen en internationale normen zijn niet afdwingbaar (De Ron, 2006). Ze berusten louter op een ethisch of moreel engagement. Derde Wereldlanden vormen een ideaal laboratorium, een proeftuin voor allerlei medische experimenten. In ontwikkelingslanden is er een tekort aan medicijnen, waardoor ook experimentele medicijnen welkom zijn. Farnaconcerns zoeken hun proefpersonen in het Zuiden om de levensduur van de bevolking in het Noorden te kunnen verlengen. Er gelden dubbele standaarden voor de *haves* en de *haves not*.

Vooraf farmaceutische bedrijven in ontwikkelingslanden hanteren dubbele standaarden ter bevordering van hun winstmaximalisatie. Zo toonde Silverman in 1976 met zijn *'The drugging of the Americas'* aan dat de medicijnen in Latijns-Amerika minder nevenwerkingen werden toegeschreven in de bijsluiter. Ze werden ook meer effectiviteit toegeschreven dan dezelfde medicijnen in Noord-Amerika. Een studie van Medawar geeft aan dat de aanbevolen dosering verschilt naargelang het continent. Ook dumping is een vaak gehanteerde praktijk van de farmaceutische industrie. Een van de strategieën in dumping is gewoon het veranderen van de naam van het product of het lichtjes aanpassen van de formule van het medicijn (Braithwaite, 1984). Op die manier blijven de bedrijven binnen de lijnen van de wetgeving en komen ze ogenschijnlijk tegemoet aan klachten tegen hun bedrijfspraktijk.

Ook BUKO Pharma Kampagne, dat werd opgericht om de activiteiten van Duitse farmaceutische bedrijven in de Derde Wereld na te gaan, toont zich kritisch over het gedrag van de farmabedrijven. BUKO ging in 2004 na hoe het zat met de distributie van Duitse medicijnen in de ontwikkelingslanden: *'The conclusion: out of 2,534 evaluated pharmaceuticals, 39 % must be considered irrational according to clinical-pharmacological criteria. In 46 countries of Africa, Asia and Latin America, 996 German preparations continue to be marketed without medical justification. A great many of these preparations are even dangerous and quite a few are banned in Germany'*¹.

John Braithwaite stelt in zijn inleiding van *Corporate crime in the pharmaceutical industry* dat de farmaceutische sector heeft bijgedragen aan het uitroeien van dodelijke ziekten in de ontwikkelingslanden en aldus de welvaart en het welzijn in de wereld heeft verhoogd. Maar naast de verworvenheden van de farmaceutische industrie, zijn er ook tal van onregelmatigheden of criminele activiteiten die ze op haar conto mag schrijven (Lexchin, 1992). Het produceren van medicijnen brengt niet alleen winst maar ook gevaren met zich mee.

¹ BUKO PHARMA KAMPAGNE, Data and fact 2004, German drugs in the third world. Op http://www.bukopharma.de/Service/Archiv/Data_and_Facts_2004.pdf op 20 april 2007.

Het kleiner worden van de wereld in tijd en ruimte, heeft de farmabedrijven de luxe bezorgd om hun experimenten uit te voeren in samenlevingen waar democratie en rechtstaat heel abstracte begrippen zijn. Toch hebben zich in het Westen, waar de democratie hoog in het vaandel wordt gedragen, in het verleden misbruiken voorgedaan. Een van die misbruiken is de productie en verspreiding van het DES hormoon in de geïndustrialiseerde wereld in de jaren '50, '60 en '70. Toen was vooruitgang belangrijk en werden risico's soms verwaarloosd. DES werd op de markt gebracht als wondermiddel tegen miskramen. Het wondermiddel werkte echter niet en bracht schadelijke gevolgen met zich mee voor moeder en kind. Moeder en dochter die blootgesteld werden aan DES hebben een verhoogde kans op borstkanker, de DES dochters kunnen een unieke vorm van baarmoederhalskanker krijgen en hebben een verhoogde kans op zwangerschapsproblemen en genitale afwijking. Allen zijn ze slachtoffers van de vooruitgang en het overschrijden van de dunne lijn tussen economie en ethiek.

Binnen de opleiding criminologische wetenschappen kwam ik met deze problematiek in aanraking. Tijdens mijn stage bij de onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse aan de Universiteit Gent hielp ik mee aan het opzetten van een DES informatie-avond. Het DES verhaal was mij onbekend en blijktbaar is de Belgische bevolking niet op de hoogte dat dit synthetische hormoon ook bij ons werd voorgeschreven. Op de één of andere manier is er nagenoeg geen enkele journalist in zijn pen gekropen om zijn rol van waakhond te vervullen. Misschien keek men toen nog niet met de ogen van een criminoloog naar dit fenomeen. Organisatiecriminaliteit is pas bestudeerd met het ontstaan van het concept *witteboordencriminaliteit* van Edwin Sutherland in de jaren '40. De vraag is of onze maatschappij ondertussen een kritisch oog heeft gekregen voor de 'crimes of the powerful'. De media zouden er als vierde macht, die steeds meer aan agendasetting doet, eigenlijk aandacht voor moeten hebben. In dit werkstuk gaan we na of de media berichten over dergelijke vormen van criminaliteit.

Probleemstelling

Het zinken van de Herald of Free Enterprise, de ontplofte Ford Pinto auto's en het kankerverwekkende DES-hormoon, zijn alle gebeurtenissen die worden beschouwd als drama's die zich buiten de wil van de mens om hebben voorgedaan. Voor criminologen als Maurice Punch gaat het hier echter niet om rampen of menselijke fouten maar om organisatiecriminaliteit (Punch, 2004). Een vorm van criminaliteit waarvoor we geen oog hebben of waarvan we ons niet bewust zijn. Als we de krant openslaan, lezen we vooral over moorden, steekpartijen, terreuraanslagen en zinloos geweld. Een deel van de publieke opinie vraagt al dan niet in reactie daarop om meer gevangenisstraffen en strengere straffen voor criminelen.

Bij de publieke opinie zijn er ook attitudes terug te vinden, over hoe de criminaliteit moet worden aangepakt. De fysieke veiligheid van iedereen is belangrijk geworden en er heerst een veiligheidsutopie (Boutellier, 2005). Criminaliteit is echter een complex fenomeen waardoor ook journalisten al eens te kort door de bocht gaan. Criminologen klagen vaak over de manier waarop media omgaan met criminaliteit. In reactie ontstond de 'cultural criminology' een stroming waarvan sommige criminologen een intellectuele weerstand en een tegen-discours vormen voor de conventionele constructies en representaties van criminaliteit (Ferrell, 2003). Barak roept zelfs op tot een activistische 'newsmaking criminology' waarbij criminologen zelf deelnemen aan de gemediatiseerde constructie van criminaliteit en alternatieve visies voor misdaad ontwikkelen (Barak, 1988). Er bestaat dus een spanningsveld tussen de berichtgeving over criminaliteit en de criminologische wetenschap. De relatie tussen criminologen, journalisten en politici kan omschreven worden als een ongemakkelijke latrelatie (Brants, 2002). Journalisten wanen zich expert in het domein van criminaliteit en ook politici mengen zich meer en meer in het veiligheidsbeleid. Zo heeft de aanpak van straatcriminaliteit, terrorisme en georganiseerde misdaad een belangrijke plaats gekregen binnen de veiligheidscontracten. Wat de politici bezig houdt, wekt op zijn beurt de aandacht van de journalist en media in het algemeen. Andere vormen van criminaliteit kunnen hierdoor uit de boot te vallen.

Volgens Corporate Crime Reporter vormt organisatiecriminaliteit een groot maatschappelijk probleem waarvan de gevolgen vaak niet te overzien zijn. Deze wekelijkse online nieuwsbrief probeert het bestaan van organisatiecriminaliteit onder de aandacht te brengen en heeft ook een Top 100 Corporate Criminals, vergelijkbaar met een Forbes 400. Volgens Russell Mokhiber van Corporate Crime Reporter ontspringen bedrijven die de wet overtreden vaak de dans. De beeldvorming rond corporate crime is ambigu en op overheidsniveau lijkt er geen sterk draagvlak te zijn om de 'crimes of the powerful' aan te pakken. *'Corporate crime inflicts far more damage on society than all street crime combined and corporate criminals are the only criminal class in the United States that have the power to define the laws under which they live.'*

Russell Mokhiber vat de problematiek als volgt samen. Grote bedrijven die crimineel vervolgd worden, vertegenwoordigen slechts de top van de ijsberg van ondernemingen die zich bezondigen aan organisatiecriminaliteit. Door hun immense politieke macht hebben grote bedrijven de middelen om zich te verdedigen in de rechtbank en voor de publieke opinie. Organizecriminaliteit wordt 'ondervolgd' en de openbare aanklagers hebben niet de nodige financiële middelen om onderzoek te voeren naar de bedrijven die de regels aan hun laars lappen. We kunnen ons dan ook de vraag stellen in hoeverre organisatiecriminaliteit een fenomeen is dat bekend is bij de publieke opinie. Om dat te achterhalen, moeten we kijken naar de media als bron van informatie voor de burgers.

Dat de media een heel grote rol spelen in de criminele verslaggeving dient hier onderstreept te worden. Als de media nalaten om te berichten over deze vorm van criminaliteit wordt het heel moeilijk voor de publieke opinie om haar stem te laten horen. De media spelen als vierde macht een belangrijke rol in het vestigen van de aandacht op heersende definities van criminaliteit (Hoogenboom, 2000). Dit start bij de selectie van nieuwswaardige feiten waarbij de kans op selectie groter is naarmate het negatieve karakter van de gebeurtenis. De media vormen een sociale controle-instantie op afwijkend of deviant gedrag. Zij vervullen een ideologische en morele rol en vertolken 'de morele verontwaardiging' over een crimineel feit (Hoogenboom, 2000). Deviantie in ruime zin is dan het bepalende kenmerk van wat journalisten beschouwen als nieuwswaardig (Ericson et al, 1987). De media hebben als vierde macht een grote invloed op wat de publieke opinie gaat zien als criminaliteit, veiligheid en misdaad. Uit onderzoek van Davis uit 1952 bleek dat media de perceptie meer bepalen dan de realiteit (Walgrave & Uce, 2007).

De media houden bestaande criminaliteitsbeelden in stand en moord, doodslag en overvallen zijn misdaden die hoofdzakelijk ons beeld van criminaliteit bepalen (Lissenberg et al, 2001). Anderzijds verstrekken media ook kennis aan het grote publiek over nieuwe vormen van criminaliteit zoals witteboordencriminaliteit waaronder fraude of het dumpen van chemisch afval (Rood-Pijpers, 1989).

Organisatiecriminaliteit is lange tijd relatief verwaarloosd in de sociale wetenschappen, ook in de criminologie (Punch, 2000). Dit is verrassend omdat managers en bedrijven volgens Punch veruit meer geweld plegen dan welke seriemoordenaar of criminele organisatie dan ook. Dit geweld zou wijdverbreid en schadelijk zijn. Voor Punch zijn commerciële organisaties labyrinten van bedrog: *'Many of the most serious antisocial and predatory acts committed in modern industrial countries are corporate crimes. In terms of lives lost, corporate crime is a major killer (industrial accidents, unsafe products, environmental pollution). Dollar losses are horrendous. Corporate crime costs far more than street crime'* (Lissenberg et al, 2001: 359).

Als we de visie van Ponsaers en Hoogenboom onderschrijven, dan is organisatiecriminaliteit een actueel thema geworden in Nederland en België. In Nederland kwam deze vorm van criminaliteit in de kijker door de bouwfraude en boekhoudschandalen. In België was er de dioxinecrisis, de schandalen rond illegale trafieken van industrieel afval en de ophefmakende affaire rond het spraaktechnologiebedrijf Lernout en Hauspie. Dit laatste kwam aan het licht nadat het bedrijf in opspraak kwam in een artikel in de Wall Street Journal waardoor de bal aan het rollen ging (Ponsaers & Hoogenboom, 2004).

Volgens van de Bunt en Huisman zijn bedrijven als Enron, Parmalat en Ahold effectief van hun troon gestoten, iets wat Sutherland nooit zou verwacht hebben. In zijn tijd werd er op een onverschillige manier gereageerd op wetsovertredingen van grote ondernemingen. De ontmaskering van de praktijken van deze ondernemingen heeft zich echter razendsnel voltrokken en weinigen lijken eraan te twifelen dat Enron, Parmalat en Ahold verwijtbare gedragingen pleegden, die een grote schade berokkend hebben aan aandeelhouders, klanten, werknemers en de samenleving (van de Bunt & Huisman, 2004).

Sutherland geloofde aanvankelijk niet dat de media geïnteresseerd waren in witteboordencriminaliteit. Omdat media zelf onderhevig zijn aan de cultuur van bedrijven en zakenmensen zou de media vooringenomen zijn bij verslaggeving over witteboordencriminaliteit (Levi, 2006). Volgens Mike Levi toont de behandeling van witteboordencriminaliteit in de gespecialiseerde financieel-economische

pers vandaag het omgekeerde aan, op voorwaarde dat er een gebeurtenis is waaraan het verhaal kan worden opgehangen zoals een boete of een vervolging (Levi, 2006). Daarmee wil hij niet beweren dat verslaggeving op dit niveau dagelijks is, maar er wordt wel over bericht.

Volgens Greer wordt aan witteboordencriminaliteit en corporate crimes, die een grote sociale en financiële last betekenen voor de samenleving, weinig of geen aandacht besteed. Hij voegt er echter aan toe dat de focus van de massamedia voor geweldsmisdaden ook sterk selectief is (Greer, 2007). De reden waarom bepaalde misdaden aandacht krijgen in de media en andere niet zou samenhangen met het slachtofferschap.

Eenzijds is er dus de visie van Ponsaers en Huisman dat organisatiecriminaliteit een actueel thema is geworden, anderzijds stellen Levi en Greer dat de berichtgeving over organisatiecriminaliteit schaars is en onderhevig is aan bijkomende voorwaarden. Deze tweespalt brengt ons bij de centrale onderzoeksvraag van dit werkstuk.

Centrale vraag: Welke vormen van criminaliteit krijgen in de Vlaamse pers (veel/weinig) aandacht? Daarmee samenhangend stellen we ons ook de vraag wat het aandeel is voor organisatiecriminaliteit. In de mate van het mogelijke proberen we te kijken of er op een andere manier bericht wordt over deze vorm van criminaliteit in vergelijking met andere vormen zoals moord of straatgeweld.

Aan de hand van een eigen verkennend onderzoek zullen we proberen een antwoord te formuleren op deze drie vragen. Over een periode van 3 maanden zal telkens, voor de eerste volledige week van de maand, de criminaliteitsberichtgeving worden geregistreerd en dit voor een populaire krant, Het Laatste Nieuws (HLN), en een kwaliteitskrant, De Standaard (DS). Op die manier krijgen we een overzicht van welke vormen van criminaliteit worden opgenomen in de berichtgeving en hoe groot het aandeel van organisatiecriminaliteit hierin is.

Hypothesen

In het Jaarboek van het Elektronisch Nieuws Archief (ENA) werd de representatie van criminaliteit in het tv-nieuws al onderzocht. Uit de literatuur blijkt dat over bepaalde types van criminaliteit wordt bericht op een excessieve manier. Zo zou er een over-representatie zijn van sommige criminaliteitsvormen. De berichtgeving over moorden in de VS staat niet in verhouding tot het werkelijke aantal moorden (Shely & Askins, 1981). Ook zou er een oververtegenwoordiging zijn van nieuws over geweldsdelicten en een ondervertegenwoordiging van vermogensdelicten (Marsh, 1991). Uit het onderzoek van het ENA blijkt dat de beeldende nieuwsmedia meer gevoelig zijn voor geweldsdelicten en dat ze daar meer over berichten. Vermogensdelicten maken een veel groter deel uit van de geregistreeerde criminaliteit dan van de gemediatiseerde criminaliteit (Walgrave & Uce, 2007).

De weergave op tv van fraude zou het meest realistisch zijn of anders gezegd, het meest overeenstemming vertonen tussen politiestatistieken en nieuwsaandacht. Voor vermogensdelicten bestaat er geen verband tussen de werkelijke criminaliteit en de mediaberichtgeving erover (Walgrave & Uce, 2007). We beschikken voor de beschouwde periode over maandstatistieken van de politie waardoor we de over- of ondervertegenwoordiging van delicten mogelijks kunnen vaststellen. We maken de volgende aanname: **er zal een oververtegenwoordiging van moord terug te vinden zijn**

in de kranten en een ondervetegenwoordiging van witteboordencriminaliteit/organisatiecriminaliteit.

Uit het ENA onderzoek blijkt ook dat er grote verschillen zijn in het tv nieuws van één en VTM in het domein van criminaliteitsberichterij. De commerciële omroep besteedt systematisch meer aandacht aan misdaadnieuws dan de openbare omroep (Walgrave & Uce, 2007). Uit de overzichtsstudie van Reiner blijkt dat er meer aandacht wordt besteed aan geweld bij populaire media dan bij kwaliteitsmedia en geweld treedt meer naar voor bij de beeldende media dan bij gedrukte media (Ericson et al, 1991). Als de DS een kwaliteitskrant is en HLN een populaire krant kunnen we de volgende aanname maken: **HLN besteedt meer aandacht aan geweldsdelicten dan de DS.**

Ericson deed onderzoek naar het concept van economische deviantie in de media. Daaronder vielen niet enkel vermogensdelicten maar ook sociale problemen verbonden aan economische kwesties. De data van Ericson staan in contrast met de conventionele bevinding dat er een beperkte nieuwsberichterij is van bedrijfscriminaliteit. *'The reporting of economic crimes was rare in all news outlets... Much more common in all news outlets were reports of violation of trust, with or without criminal aspects or criminal charges being laid'* (Ericson et al, 1991: 247). Over deze vorm van criminaliteit wordt geschreven op een distinctieve manier. Een manier die deze vorm van criminaliteit onderscheidt van 'echte' criminaliteit (Tombs & Whyte, 2001; Levi, 2001). Er vindt dus een specifieke framing plaats. **Zowel HLN als DS berichten op een andere manier over organisatiecriminaliteit dan over andere vormen van criminaliteit.**

Berichterij over bedrijfscriminaliteit bestaat dus maar wordt niet gezien als echte criminaliteit. Verslaggeving van witteboordencriminaliteit lijkt vooral voor te komen in kwaliteitskranten en wordt vaak beperkt tot gespecialiseerde financiële pagina's, rubrieken of specifieke kranten (Stephenson-Burton, 1995). We kunnen de volgende aanname maken: **de kwaliteitskrant DS besteedt meer aandacht aan organisatiecriminaliteit dan de populaire krant HLN.**

Uit studies blijkt dat journalisten hun informatie voor artikels halen bij parket, politie en justitie in het algemeen. Reporters van criminaliteit neigen dan ook een symbiotische relatie te ontwikkelen met de contacten en instellingen die ze regelmatig gebruiken zoals de politie (Chibnall, 1977). Daarnaast is er de laatste jaren ook een daling vast te stellen in gespecialiseerde berichterij, die deels veroorzaakt wordt door de commerciële visie van multimedia concerns (Reiner, 2002). Criminologisch onderzoek leert ook dat het beleidssepot van het parket groter is voor processen verbaal ingediend door de bijzondere inspectiediensten dan voor processen verbaal van de reguliere politie (Ponsaers & Hoogenboom, 2004). Concreet betekent dit dat politie zich nagenoeg niet bezig houdt met organisatiecriminaliteit en daarover dus ook geen directe informatie kan verstrekken aan de journalist. We maken de volgende aanname: **Door het pro-actieve karakter van de opsporing van organisatiecriminaliteit, en het feit dat dit een materie is waar de reguliere politie zich minder mee bezig houdt, zullen we deze vorm van criminaliteit weinig of niet aantreffen in de krant.**

Discussiepunt Onderzoeksjournalistiek

'An investigative journalist is a man or woman whose profession it is to discover the truth and to identify lapses from it in whatever media may be available. The act of doing this generally is called investigative journalism and is distinct from apparently similar work done by police, lawyers, auditors

and regulatory bodies in that it is not limited as to target, not legally founded and closely connected to publicity' (De Burgh, 2000).

Onderzoeksjournalistiek kan omschreven worden als een type van berichtgeving waarbij reporters op diepgaande wijze een onderwerp naar keuze uitspitten en waarbij het vaak draait rond criminaliteit, politieke corruptie of andere schandalen. In Vlaanderen zou er weinig echte onderzoeksjournalistiek bij kranten zijn volgens Ides Debruyne van het Fonds Pascal Decroos voor bijzondere journalistiek. De mate waarin er berichtgeving over corporate crime te vinden is, kan dus een indicator vormen voor de mate van onderzoeksjournalistiek bij de Vlaamse kranten. Indirect kan de berichtgeving over organisatiecriminaliteit ons iets vertellen over de manier waarop journalisten criminaliteit benaderen.

Structuur

In een eerste hoofdstuk staan we stil bij het fenomeen organisatiecriminaliteit en de link met witteboordencriminaliteit. Aangezien media opereren binnen een samenleving dienen we ook stil te staan bij de huidige maatschappelijke context.

In het tweede hoofdstuk geven we een kort algemeen overzicht van de representatie van criminaliteit in de media. Hoe wordt er doorgaans bericht over criminaliteit en wat zijn de belangrijkste bevindingen. Een stand van zaken over de relatie tussen media en criminaliteit. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de beperkte literatuur die bestaat rond de representatie van organisatiecriminaliteit. Het moet een beeld geven van het belang die deze vorm van criminaliteit inneemt in de verslaggeving. Aangezien de media meer de perceptie bepalen dan de werkelijkheid is het van belang om te weten hoe media omgaan met het fenomeen van organisatiecriminaliteit.

De resultaten van het eigen onderzoek zullen in het derde hoofdstuk besproken worden. Het verschil tussen populaire en kwaliteitskrant staat hier centraal samen met de vraag welke vormen van criminaliteit een plaats krijgen toegewezen in de krant. We zijn vooral benieuwd naar het aandeel van organisatiecriminaliteit én witteboordencriminaliteit in de verslaggeving. Ook de manier waarop deze specifieke criminaliteitsvorm wordt benaderd of gekaderd, is interessant en zal worden bekeken.

In het vierde hoofdstuk zullen de conclusies en eventuele aanbevelingen terug te vinden zijn om te komen tot een betere journalistieke berichtgeving over criminaliteit en witteboordencriminaliteit.

De link tussen het academische deel en het praktijkstuk wordt besproken in het laatste hoofdstuk. Hierin zal de DES-zaak nader worden toegelicht. Dit is één van de weinige gekende voorbeelden van organisatiecriminaliteit in België. De manier waarop er in Vlaanderen is omgegaan met het DES-hormoon (Diethylstilbestrol) en de schadelijke gevolgen ervan, zal duidelijker worden dankzij het academische deel.

1. Het spectrum van organisatiecriminaliteit

'The unlimited checkbook. That's how Big Tobacco wins every time on everything, they spend you to death. Six hundred million a year in outside legal - Chadbourne-Park, uh, Ken Starr's firm, Kirkland & Ellis? Listen: GM and Ford, they get nailed after eleven or twelve pickups blow up, right? These clowns have never, I mean EVER...!' (extract uit de film The Insider)

Organisatiecriminaliteit wordt vaak verward met georganiseerde criminaliteit en wordt veelal niet beschouwd als schadelijk of als misdaad. Het is een vorm van zachte criminaliteit die nauw verbonden is met witteboordencriminaliteit. In media wordt de term zelf weinig of niet gebruikt. Journalisten spreken vooral van fraude en in het beste geval spreekt men van een specifieke vorm zoals subsidiefraude of fiscale fraude. Zelfs slachtoffers van corporate crime durven soms de bedrijven niet met een beschuldigende vinger aan te wijzen. Om de berichtgeving na te gaan over organisatiecriminaliteit moeten we dus eerst een werkbare definitie ontwikkelen voor dit fenomeen. De manier waarop en de mate waarin zal bericht worden over deze criminaliteitsvorm hangt natuurlijk sterk samen met de maatschappelijke achtergrond waarbinnen media opereren.

1.1 De maatschappelijke context

1.1.1 De gevaren van de risicomaatschappij

Volgens Ulrich Beck vond de overgang van de industriële maatschappij naar de risicomaatschappij plaats buiten ons gezichtsveld. De Koude Oorlog hield de wereld in een keurslijf waaraan pas een einde kwam met de val van de muur in Berlijn op 9 november 1989. Beck stelt dan ook dat met het verdwijnen van de bipolaire wereldorde, we een shift hebben gemaakt van een wereld van vijanden naar een wereld van risico's en gevaren. Daarbij zou de industriële maatschappij falen in het beheersen van de door zichzelf gegenereerde risico's (Hajer & Schwarz, 1997). Risico betekent voor Beck: *'the modern approach to foresee and control the future consequences of human action, the various unintended consequences of radicalized modernization'* (Beck, 1999: 3). In de geglobaliseerde wereld zijn deze risico's niet langer nationaal maar mondiaal. Risico's zijn daarbij verbonden met een besluitvormingsproces en veronderstellen dus beslissingen (Beck, 1999).

De sociale conflicten in onze samenleving gaan dan ook minder over de verdeling van welvaart en in toenemende mate over de verdeling van risico's, over verantwoordelijkheidsvragen bij de gevolgen van catastrofes en over de vraag wie mag beslissen wie welke risico's mag lopen (Hajer & Schwarz, 1997). Volgens Beck doet de risicomaatschappij aan een 'distribution of bads' onder een regime van 'georganiseerde onverantwoordelijkheid'. De wet van het latente neveneffect dat ons opzadelt met de gevaren moet volgens de auteur worden weggewerkt, door diegenen verantwoordelijk te stellen die de risico's en gevaren veroorzaken (Beck, 1999). Bedrijven zouden dan zelf moeten de onschadelijkheid van hun stoffen en producten aantonen alvorens men ze in omloop brengt.

Beck wijst erop dat er in de risicomaatschappij een kloof bestaat tussen waarschijnlijke veiligheid en echte veiligheid. De wetenschappen beschikken daarbij slechts over de autoriteit van waarschijnlijke veiligheid en we hebben tot nu toe in schijnveiligheid geleefd (Beck, 1997). In die zin gewaagt Boutellier van een veiligheidsutopie. *'In de risicocultuur genereert moreel onbehagen een behoefte aan veiligheid. Deze doet zich voor binnen een context van grote morele vrijheid. Dit paradoxale verlangen ligt ten grondslag aan de veiligheidsutopie'* (Boutellier, 2005: 47). Veiligheid is in de 21^e

eeuw één van de grote sociale thema's geworden en dit blijkt uit bevolkingsonderzoeken, uit de aandacht in de media en in de politiek.

1.1.2 De terugkeer van het slachtoffer

Die utopische drang naar veiligheid heeft geleid tot een grote regeldichtheid. De overheden, nationaal en supranationaal, maken steeds meer wetgeving in functie van het sociale en economische verkeer. Volgens Bruinsma en Huisman is er veel ordeningsregelgeving bijgekomen, gericht op het verhogen van de sociale veiligheid. Deze reguleringsdrang is slachtoffergericht en de regels moeten voorkomen dat mensen het slachtoffer worden van regelovertredend en antisociaal gedrag. In de huidige risicosamenleving verwacht men dan ook dat slachtofferschap door de overheid wordt voorkomen (Bruinsma & Huisman, 2006).

Ten aanzien van organisatiecriminaliteit is het spectrum van slachtofferschap minder erkend dan voor andere vormen van criminaliteit, door een gebrek aan zichtbaarheid en door het onbewuste karakter van het slachtofferschap. Slachtofferloosheid zou kenmerkend zijn voor veel witteboordencriminaliteit en organisatiecriminaliteit (Bruinsma & Huisman, 2006; Vande Walle, 2005). Volgens Vande Walle is organisatiecriminaliteit verre van slachtofferloos want er zijn een aantal mechanismen, naast het conflictmanagement van bedrijven, die ervoor zorgen dat het feitelijke slachtofferschap moeilijk te bepalen is. In het geval van organisatiecriminaliteit zijn slachtoffers moeilijk zichtbaar, maken ze meestal deel uit van een collectief, en worden ze door het onaangepaste rechtssysteem vaak over het hoofd gezien als slachtoffers. Slachtofferschap kent een moeilijk bestaan binnen de criminologie (Vande Walle, 2005).

In de jaren '70 is er volgens Boutellier een terugkeer van het slachtoffer waar te nemen en is het slachtoffer deel geworden van het criminaliteitsprobleem. Vandaag wordt slachtofferschap echter niet éézijdig positief benaderd tegen de achtergrond van de huidige klaagcultuur. De publieke moraal is volgens een aantal auteurs in het teken komen te staan van het slachtoffer en ze keren zich daarbij vooral tegen de gevolgen hiervan. Zo stelt Sykes dat het zichzelf afschilderen als slachtoffer een attractief tijdverdrijf is geworden. Ryan stelt dan weer dat slachtoffers de verantwoordelijkheid voor hun eigen lot ontkennen maar dat 'criminelen' in feite ook slachtoffers zijn van omstandigheden. Het beroep op slachtofferschap, klagen geeft macht, wordt door Hughes dan weer gezien als het ontlopen van eigen verantwoordelijkheid (Boutellier, 2005).

Uit studies blijkt dat media een steeds grotere rol toekennen aan het slachtoffer in hun berichtgeving over criminaliteit. In het nieuws en entertainmentprogramma's focust de media vooral op de meest erge voorbeelden van criminaliteit en slachtofferschap (Marsh, 1991). De representatie van slachtoffers van criminaliteit in de media is belangrijk omdat de voorbije decennia, slachtoffers een sleutelrol hebben ingenomen in discours rond media, justitie en criminaliteitsbeleid (Greer, 2007). Het op de voorgrond treden van slachtoffers van criminaliteit in de media, is een van de meest significante kwalitatieve wijzigingen in de mediarepresentaties over criminaliteit sinds de tweede wereldoorlog (Reiner, 2003).

1.1.3 Attitudes van de publieke opinie tegenover criminaliteit

De media opereren niet enkel in een samenleving die gekenmerkt wordt door het vooruitgangsideaal en de daarmee gepaarde gaande risico's, maar ook in een maatschappij waarin er een roep merkbaar is naar meer repressie. Volgens Ian Taylor wordt Europa geconfronteerd met een 'explosion of penalty'. In verschillende staten in Europa vindt men bewijzen terug van het overnemen van een Amerikaanse penaltiestijl: strengere aanpak van de regulering van drugs, het weer omarmen van opsluiting, de toepassing van zero-tolerantie en de 'Three strikes you're out' aanpak. Deze terugkeer naar de strengere bestraffing van individuen wordt volgens Taylor best begrepen als een effect van het zich inschrijven in het klimaat van 'marktliberalisme' door de dominante politieke partijen en hun leiders. Het is een klimaat waarin de rechten en plichten van burgers ondergeschikt en consistent worden gemaakt met de vrijheden van de liberale markt (Taylor, 1999). De vraag kan gesteld worden of slachtoffers van bedrijfscriminaliteit ook ondergeschikt worden gemaakt aan de vrijheden van die liberale markt?

Uit een studie naar attitudes ten aanzien van witteboordencriminaliteit blijkt dat een deel van de Amerikaanse publieke opinie vindt dat corporate crime strenger moet bestraft worden. Het publiek toont een interesse voor fraude, een vaak voorkomende vorm van witteboordencriminaliteit. Een meerderheid vindt wel dat geweldadige criminelen strenger moeten gestraft worden, maar een derde vindt dat het omgekeerd zou moeten zijn. Een deel van het Amerikaanse publiek verlangt dus naar een grotere vorm van sociale controle voor fraude (Holfreter, Van Slyke et al, 2008). De media zou het bewustzijn rond de negatieve economische, sociale en persoonlijke gevolgen van wanpraktijken door ondernemingen verhoogd hebben, door sensationele gevallen op te nemen in hun berichtgeving zoals Enron en WorldCom (Holfreter, Van Slyke et al, 2008).

1.1.4 De censuur van de neoliberale markt

Tombs en Whyte hebben in hun studie 'Unmasking the crimes of the powerful' aangetoond dat de neoliberale markt, het onderzoek naar de activiteiten van machtige staten en ondernemingen sterk bemoeilijkt. Daarbij vindt er een proces van 'vermarkting' plaats dat ertoe heeft bijgedragen dat universiteiten economische actoren zijn geworden. Kennis wordt dan een verhandelbaar goed waar een marktwaarde tegenover staat. Bepaalde vormen van onderzoek worden daardoor van de publieke agenda gebannen. Studies over corporate crime of state crime zijn dan ook zeldzaam. In bijna elke fase van het onderzoeksproces waaronder de financiering of de toegang tot data, zijn er obstakels om de misdaden van de machtigen te bestuderen. In de laatste helft van de 20^e eeuw zijn de machtigen er in toenemende mate in geslaagd zichzelf te beschermen tegen een kritische academische blik (Tombs & Whyte, 2003). Zo stelt Snider dat in de VS, de financiering van onderzoek naar corporate crime is opgedroogd (Snider, 2000). Dit alles leidt ertoe dat onderzoekers worden beperkt in hun academische vrijheid.

Zo deed Sutherland in het verleden aan zelfcensuur om de namen van de schuldige ondernemingen te beschermen in opdracht van zijn universiteit. Tweedeele die onderzoek deed naar de asbestproducent T&N werd door het management van de universiteit, na juridisch advies, verplicht om de gezondheids- en veiligheidsovertredingen waarvoor T&N veroordeeld was niet te omschrijven als moord of misdaad. Ook Punch en Braithwaite ondervonden juridische problemen bij de publicatie van hun onderzoek en moesten aanpassingen aanbrengen om niet aangeklaagd te worden voor smaad of laster (Tombs & Whyte, 2002).

1.1.5 Morele opbloei en verval

In de huidige samenleving zijn er twee stromingen ten aanzien van organisatiecriminaliteit terug te vinden. Volgens de eerste stroming zien we een morele opbloei. Uit de schandalen die zich hebben voorgedaan, trekken bedrijven hun lessen. Ze passen hun gedrag aan en maken codes of ethics, doen aan business ethics en ondernemen op een maatschappelijk verantwoorde manier. Bij nieuwe affaires die zich voordoen, wordt er meteen publiciteit aan gegeven. De publiciteit werkt controlerend en heeft een preventief effect. Daarnaast stappen slachtoffers sneller naar de rechtbank. Er komen ook steeds meer interne en externe toezichthouders. De bedrijven slagen er beter in om een afweging te maken tussen winst en geweten. Naast winst (profit) dragen bedrijven ook immateriële waarden hoog in het vaandel zoals consumentenbelangen, arbeidsomstandigheden en mensenrechten. Ook mensen (people) worden belangrijk waardoor bedrijven meer duurzaam gaan ondernemen en het milieu minder proberen te belasten (planet). Deze drie p's zijn binnen de context van de morele opbloei de hoekstenen van het nieuwe maatschappelijk ondernemen (Ponsaers & Hoogenboom, 2004). Volgens deze stroming hebben ondernemingen een bewustzijn ontwikkeld waarin zelfregulering en zelfcontrole het leidmotief zijn.

Bij een tweede stroming domineert het discours van het morele verval. Wat in de eerste stroming wordt beschouwd als actief normconform gedrag nastreven, wordt in de tweede stroming gereduceerd tot 'politiek symbolisme'. Schandalen zoals Enron, Worldcom, Ahold en Parmalat spelen zich af in een morele woestijn waarin consumenten, werknemers en toezichthouders gedesillusioneerd zijn over de rechtschapenheid van het management (Ponsaers & Hoogenboom, 2004). De boardroom bestaat voor hen uit narcistische persoonlijkheden en er is sprake van een 'verrotting van binnenuit' (Hoogenboom, 2002). Ondernemingen worden hier gedreven door hebzucht en winstmaximalisatie en laten uitschijnen dat ethiek en economie samengaan.

1.2 De kleine broer van witteboordencriminaliteit

1.2.1 ondernemingen versus werknemers

Organisatiecriminaliteit of corporate crime houdt verband met het bredere concept van witteboordencriminaliteit. Witteboordencriminaliteit houdt meerdere betekenissen/gedragingen in zich en er kan dan ook gesproken worden van een conceptuele onduidelijkheid van de term. Clinard stelt dat witteboordencriminaliteit ondermeer doelt op corporate crime, maar het zijn geen synoniemen. Organisatiecriminaliteit is een specifieke vorm van witteboordencriminaliteit. Bij misdrijven gepleegd door organisaties worden overtredingen begaan die anders van aard zijn dan de strafrechtelijke inbreuken bij gewone criminaliteit (Clinard, 1983).

Organisatiecriminaliteit en witteboordencriminaliteit verschillen van gewone criminaliteit door de aard van het misdrijf, door de omstandigheden waarin het misdrijf zich voordoet, en door de straffen die worden opgelegd en meestal administratief - of civielrechtelijk van aard zijn (Clinard, 1983). Ook de omvang van het slachtofferschap is anders bij witteboordencriminaliteit en corporate crime. Witteboordencriminaliteit kent een 'illegale' wijze van geldvergarig (fraude), maken een groot aantal slachtoffers en kent een grote geografische spreiding (Weisburd & Wheeler et al, 1991). Dit zijn alle factoren die ook opgaan voor organisatiecriminaliteit.

Voor beide vormen geldt ook dat ze vaak gedurende lange tijd onopgemerkt blijven en worden ontdekt door toeval, waarbij de slachtoffers zich meestal niet bewust zijn van hun slachtofferschap (Weisburd & Wheeler et al, 1991). Witteboordencriminaliteit kan de vorm aannemen van occupational crime of organisational crime. Occupational crime doet zich voor als individuen of kleine groepen in samenhang met hun beroep (occupation) wetsovertredingen maken. Deze vorm van criminaliteit wordt gepleegd door individuen, eigenlijk werknemers, en gaat in tegen de belangen van de onderneming en berokkent de ondernemingen schade (Clinard, 1983). Organisational crime doet zich voor in een proces waarbij organisaties hun doelstellingen nastreven en vindt plaats tijdens het werk door hen die deel uitmaken van de organisatie. De wanpraktijken worden hier gepleegd in functie van of in het voordeel van de organisatie (Clinard, 1983).

1.2.2 Definitie en conceptualisering van witteboordencriminaliteit

Witteboordencriminaliteit wordt veelal niet gezien als illegaal gedrag en dit komt deels door de status van de daders. Op hun gedrag wordt niet het etiket van criminaliteit geplakt maar dat van wanpraktijken. Dit is deels een gevolg van het onderscheid dat wordt gemaakt in legale definities en begrippen. Die legale definities kunnen *mala in se* (kwaad op zich) of *mala prohibita* (verboden kwaad) zijn. *Mala in se* vormt het voorwerp van de strafrechtsbedeling, terwijl *mala prohibita* deel uitmaakt van administratieve justitie. Witteboordencriminaliteit wordt dan beschouwd als *mala prohibita* omdat er geen wettelijke regels zijn die het gedrag beschouwen als criminaliteit (Ponsaers & Ruggiero, 2002).

Voor Sutherland met het concept van witteboordencriminaliteit uitpakte, wees Bonger er al op dat economische criminaliteit door machtige individuen bijna spontaan werd gepleegd omdat zij niet inzagen dat het overschrijden van de grenzen van winstmaximalisatie, kan geïdentificeerd worden als criminaliteit (Ponsaers & Ruggiero, 2002).

Sutherland definieerde witteboordencriminaliteit als '*crime committed by a person of respectability and high social status in the course of his occupation*' (Sutherland, 1983: 7). Het gaat dus over criminaliteit door mensen met een hoge sociale status - die wordt gesymboliseerd door de witte boorden in tegenstelling tot blauwe boorden die gewone criminaliteit plegen - tijdens de uitoefening van hun beroep. Het beroep of de positie binnen het bedrijf brengt dan sociale status met zich mee en op zijn beurt macht en vertrouwen. Witteboordencriminaliteit betekent dus ook dat er een zekere schending van vertrouwen is. Met criminaliteit doelde Sutherland niet enkel op misdrijven die verboden zijn bij wet en opgenomen zijn in het strafrecht. Gedrag dat vastgelegd is in het privaatrecht en bestuursrecht en wordt overtreden, maakte volgens Sutherland ook crimineel gedrag uit (Huisman, 2001).

Volgens Sutherland leken 'ideale zakenmensen' sterk op de professionele dief omdat hun overtredingen blijvend en veelvuldig zijn, omdat ze tegenover andere witteboorden geen imagooverlies leiden als ze de wet overtreden en omdat ze de bemoeienis van de overheid misprijzen (Ponsaers & Ruggiero, 2002).

Op het concept van Sutherland is de voorbije 60 jaar al kritiek gekomen omdat het te ruim en vaag zou zijn en omdat de mensen met een hoge sociale status moeilijk te operationaliseren zijn. De stap naar organisatiecriminaliteit werd snel gezet. Niet enkel individuen maar ook ondernemingen kunnen deviant gedrag ontwikkelen.

1.2.3 Definitie en conceptualisering van organisatiecriminaliteit

A. Definitie

Over hoe organisatiecriminaliteit nu precies moet omschreven worden, is er geen sluitende eensgezindheid maar er bestaat toch een aantal definities dat in aanmerking komen. De volgende omschrijving van Schragar en Short uit 1977 omvat bijna alle aspecten.

'Organizational crimes are illegal acts of omission or commission of an individual or a group of individuals in a legitimate formal organization in accordance with the operative goals of the organization which have a serious physical or economic impact on employees, consumers or the general public.' (Box & Power, 1983: 20)

Organisatiecriminaliteit zijn illegale daden, die door de intentie of de onverschilligheid van personen of groepen mensen binnen een bonafide organisatie, en in overeenstemming met de doelstellingen van de onderneming een serieuze economische impact hebben op consumenten, werknemers en het grotere publiek. In deze definitie is wel vergeten om rekening te houden met de impact op andere spelers, bedrijven op de markt. Belangrijk is hier dat zowel intentie als onverschilligheid wordt opgenomen in de definitie. Volgens Box en Power kan onverschilligheid eerder dan intentie de grootste oorzaak zijn van vermijdbaar menselijk lijden in het geval van corporate crime. Bedrijven streven dan niet zozeer bewust doelstellingen na die schade veroorzaken, maar produceren schade door hun nalatigheid of onverschilligheid bij het nastreven van de organizational goals. De organizational goals zijn hier gelijk aan wat de hoge kaderleden, directies zien als doelstellingen van de onderneming. Zij zijn geïnstitutionaliseerd in de ondernemings - 'way of life' en proberen die doelen te realiseren (Box & Power, 1983).

Box en Power wijzen erop dat organisatiecriminaliteit niet mag verward worden met georganiseerde criminaliteit of georganiseerde misdaad. Er zijn misdaden tegen ondernemingen, occupational crime, waarvan de onderneming zelf schade ondervindt, gepleegd door zijn 'werknemers'. Er zijn misdaden door en in het voordeel van bedrijven, corporate crime of organisatiecriminaliteit, doordat het bedrijf zelf zijn ondernemingsdoelstellingen nastreeft. En er zijn ook gewoon misdadige organisaties of georganiseerde misdaadgroepen. Deze organisaties worden opgezet met als enige doel crimineel actief te zijn (Box en Power, 1983; Huisman, 2001).

Ponsaers spreekt hier van crime in business enerzijds en business in crime anderzijds. Business in crime zijn dan rondtrekkende misdaadgroepen of nepbedrijven die worden opgezet om op die manier enkel en alleen misdaden te kunnen plegen. Crime in business slaat dan op mogelijke organisatiecriminaliteit of occupational crime.

B. gevolgen

Corporate crime heeft drie mogelijke gevolgen. Ondernemingen doden, schaden en stelen. Die gevolgen zijn het resultaat van rationele keuzes van hooggeplaatste werknemers, die handelen in het belang van de onderneming. Die rationele keuze kan genomen worden met de intentie om wetten te overtreden of kan gerealiseerd worden door de onverschilligheid die men heeft tegenover de gevolgen van die keuzes (Box & Power, 1983; Punch, 2000).

C. Profiel daders

'The inner sanctum of the company boardroom and the senior management enclaves within corporate hierarchies still remain a largely closed and secretive world.' (Reed, 1989: 79)

Door de toenemende groei en bureaucrativering van ondernemingen worden de ondernemers en managers steeds minder herkenbaar en gezichtsbepalend (Huisman, 2001). Normovertredingen in het zakenleven zijn een veelvoorkomend fenomeen, ook bij de grootste en schijnbaar meest respectabele ondernemingen. Uit een studie van Sutherland blijkt dat 97,1 procent van de ondernemingen die deel uitmaakten van zijn onderzoek recidivisten waren (Huisman, 2001). Corporate crime zou zich ook meer voordoen in bepaalde bedrijfssectoren. Zo kwamen Clinard en Yeager tot de conclusie dat bedrijven in de olie-industrie, de farmaceutische industrie en de automobieliindustrie het meest geneigd waren de wet te overtreden. Ook zijn het eerder grote ondernemingen die zich schuldig maken aan regelovertradingen. De drempel naar normoverschrijdend gedrag zou daarbij lager liggen voor regels in het domein van milieuvervuiling, productveiligheid en arbeidsomstandigheden dan voor financiële en concurrentieregelgeving (Huisman, 2001).

Corporate crime is nauw verweven met de legitieme en illegale belangen van anderen. Zo toont Vande Walle in haar studie aan dat vormen van criminele marketing in de farmaceutische industrie niet mogelijk zijn zonder de medewerking van andere actoren. Er bestaat een verregaande loyaliteit van medische beroepsbeoefenaars, overheidsinstanties en farmaceutische bedrijven en samen houden zij het deksel op de ketel. Een farmaceutisch complex of machtsblok van actoren dat regelovertradingen mogelijk maakt of toelaat (Vande Walle, 2005; Huisman & Van de Bunt, 2004).

Ondernemingen zijn machtige entiteiten met substantiële, legale, politieke en sociale slagkracht. De misdrijven die worden gepleegd door bedrijven zijn wijdverbreid en de kosten worden tien tot dertig maal hoger geschat dan deze van gewone criminaliteit. Bedrijven kunnen aanzienlijke schade en lijden veroorzaken soms met de dood tot gevolg. Ondernemingen zijn goedgeplaatst om zichzelf te beschermen en sturen meestal aan op plea-bargaining, waarbij het bedrijf belooft in de toekomst beter de regels na te leven en in ruil vervolgd de overheid hen niet voor misdrijven in het verleden (Punch & Gobert, 2003).

Bedrijven doen ook aan conflictmanagement of risicobeheersing. Daarbij tracht de onderneming potentiële of effectieve schade te controleren. Via preventieve mechanismen trachten ze te voorkomen dat burgers zich bewust worden van de schadelijkheid van bepaalde ondernemingsactiviteiten. Via reactieve mechanismen schuiven ze de verantwoordelijkheid van hun schadelijke activiteiten van zich af (Vande Walle, 2005).

Hooggeplaatste functionarissen binnen de onderneming proberen de verantwoordelijkheid te ontkennen door de regelovertrading te kaderen als een ongeval of het opvolgen van bevelen van bovenaf. Daarnaast proberen ze ook om het slachtofferschap te ontkennen. Als andere instellingen en organisaties worden geraakt door het schadelijke gedrag van bedrijven dan stellen ze dat er geen persoonlijk lijden aanwezig is en dat er dus geen slachtoffer is van de criminaliteit. Een andere tactiek bestaat erin zelf met een beschuldigende vinger wijzen naar hen die hun veroordelen, door te stellen dat de wetgeving oneerlijk is. Ook de loyaliteit tegenover het bedrijf wordt soms ingeroepen om de daden te rechtvaardigen (Box & Power, 1983). Veel wangedrag van ondernemingen wordt geen

strafbaar karakter toegemeten omdat bedrijven sterke lobbies hebben die de formele criminalisering – het strafbaar maken van een feit - kunnen tegen gaan (Gobert & Punch, 2003).

D. Profiel slachtoffers

'Much victimization is denied and, as with some forms of conventional crime, a distinction is drawn between "innocent" victims and those who are seen to have "asked for it".' (Croall, 2001: 63)

Door de omvang van het slachtofferschap onderbouwden veel criminologen hun stelling dat organisatiecriminaliteit echt wel criminaliteit is. Volgens Beck hebben de schadelijke gevolgen van ondernemingen een democratisch karakter omdat de vrije markt ook de hogere sociale klassen kan treffen, maar het democratische karakter is niet volledig (Beck, 1992). Organiseatiecriminaliteit heeft een nivellerend karakter maar toch kan er een onderscheid gemaakt worden naargelang klasse, gender, geslacht, leeftijd, etniciteit en de aard van de organisatiecriminaliteit (Vande Walle, 2004).

Niet iedereen heeft dus dezelfde kans op slachtofferschap. Zo hebben veel schadelijke farmaceutische en cosmetische producten vooral vrouwen getroffen (Croall, 2001). Softenon (Thalidomide) en DES (Diethylstilbestrol) zijn twee voorbeelden waarvan enkel vrouwen een direct slachtoffer werden. De grootste groep slachtoffers van regelovertredingen door het internationale bedrijfsleven woont in ontwikkelingslanden. Gevaarlijk afval wordt bij hen gedumpt, afgekeurde medicijnen in het westen worden aan hen geleverd, ze zijn proefkonijn voor nieuwe medicijnen... (Bruinsma & Huisman, 2006)

Volgens sommigen zoals Sutherland zijn slachtoffers van witteboordencriminaliteit niet geplaatst om te reageren tegen het management van een onderneming. Consumenten zijn hiervoor ongeïnformeerd en ongeorganiseerd en ze beschikken niet over de rechtsmiddelen hiertoe. Anderen stellen dat bepaalde vormen van criminaliteit juist strafbaar zijn geworden door het protest van consumenten. Volgens het feminisme is het slachtoffer niet passief en onderdanig (Vande Walle, 2004). De reactie tegen softenon en DES in Nederland zijn hiervan voorbeelden.

Corporate crime wordt vaak beschouwd als een slachtofferloos delict, maar dat klopt niet. Er zijn een aantal redenen waarom het slachtoffer soms wordt vergeten. Zo is er bij organisatiecriminaliteit geen direct contact tussen dader en slachtoffer, waardoor men de dader niet altijd kan aanwijzen. Het is echter vooral de afstand in tijd en ruimte die het slachtofferschap onzichtbaar maakt. Door de afstand in tijd en ruimte zijn de slachtoffers vaak niet zichtbaar. Zo kan er een periode van 20 jaar verstrijken vooraleer ontdekt wordt dat men een slachtoffer is. De afstand in tijd bemoeilijkt het om burgerrechtelijk of strafrechtelijk op te treden tegen de ondernemingen. De geografische spreiding maakt het soms moeilijk voor slachtoffers om zich te groeperen en organiseren. De huidige manier waarop justitie is georganiseerd maakt het moeilijk voor slachtoffers om de strijd aan te gaan met de machtige ondernemingen. Corporate crime heeft vooral een privaat karakter en laat het conflict over aan de leden van die private ruimte, er is dus geen overheidsinmenging. Weinigen procederen ook al bestaat de mogelijkheid binnen onze wetgeving van aansprakelijkheid van de rechtspersoon (Vande Walle, 2004).

E. Aanpak van organisatiecriminaliteit

Bij organisatiecriminaliteit dringt er zich een interessante bevinding op. De beteugeling van organisatiecriminaliteit verloopt in de eerste plaats via bijzonder inspectie - en opsporingsdiensten. Deze diensten zijn actief op het voorterrein van de strafrechtspleging en stimuleren normconform gedrag via voorlichting, advies, overreding en onderhandeling. In het domein van de organisatiecriminaliteit wordt het strafrecht beschouwd als een ultimum remedium. De taken van de politie zijn vooral reactief en niet pro-actief. Dit betekent dat de politie pas in werking treedt na de feiten of nadat het misdrijf zich heeft voorgedaan. Bijzondere inspectiediensten zijn geen reguliere politie en verrichten preventieve controles, op eigen initiatief en pro-actief, dus zonder dat er een inbreuk werd vastgesteld (Ponsaers & Hoogenboom, 2004).

Organisatiecriminaliteit is dus slecht zichtbaar en moeilijk te ontdekken. Omdat weinig slachtoffers aangifte doen, moeten de autoriteiten – bijzondere inspectiediensten vooral – dus zelf op zoek gaan naar normovertredingen. De opsporing van corporate crime heeft echter weinig prioriteit (van de Bunt & Huisman, 2004). Bedrijven houden er volgens Tonry en Reiss ook een eigen ‘privaat justitiesysteem’ op na. Als een werknemer het slachtoffer is geworden van een normovertreding dan lost het bedrijf dit vaak intern op. De politie wordt dan niet ingeschakeld en negatieve publiciteit wordt vermeden. Volgens Levi lijkt het eerlijk om aan te nemen dat wat bekend is aan officiële gegevens en statistieken over organisatiecriminaliteit slechts de top van de ijsberg weergeeft (Gobert & Punch, 2003). Het dark number – feiten die zich hebben voorgedaan maar niet zijn opgenomen in de officiële politiestatistieken omdat er geen aangifte gebeurde of omdat ze niet werden ontdekt - van organisatiecriminaliteit zou bijzonder hoog zijn (Bruinsma, 1996).

F. Werkdefinitie

In ons eigen onderzoek zal sprake zijn van organisatiecriminaliteit als voldaan is aan de vier voorwaarden hieronder. Nieuwsartikels komen in aanmerking voor corporate crime als:

- de onderneming beslissingen neemt die ingegeven zijn door intentie of onverschilligheid
- de onderneming an sich of een groep van personen binnen het bedrijf die beslissingen hebben genomen
- de beslissingen werden genomen in het voordeel en in functie van het bedrijf
- de beslissingen van de ondernemingen hebben geleid tot slachtofferschap (dood, schade of diefstal)

2. Een stand van zaken over criminaliteitsberichterijding in de pers

'The basic interests of the human race are not in music, politics or philosophy, but in things like food and football, money and sex, and crime – especially crime.' (Larry Lamb, op citaat in Rosslund, 2007: 149)

2.1 Mediaproductie en mediatheorieën

Voor de analyse van de mediaproductie en media-inhoud in het domein van het criminaliteitsnieuws zullen we twee tegengestelde, ideaaltypische mediatheorieën bekijken. Beide theorieën kijken op een bepaalde manier naar de media die de output, de content van media kan helpen verklaren. We bekijken de radicale en liberale pluralistische theorie die ideaaltypisch zijn en in de praktijk in elkaar overvloeien.

Radicale benaderingen stellen dat er een ongelijke verdeling van economische en culturele macht is in de samenleving en dit heeft een invloed op de mediaproductie. De liberale theorie benadrukt dat vooral de principes van vrijheid, keuze en democratie een sturende invloed hebben op de mediaproductie.

Bij de radicale stroming zijn er twee modellen te onderscheiden: het propaganda model en het hegemonische model. Het *propagandamodel* ziet media als een verlengstuk van het staatsapparaat zijn ideologische controle. Herman en Chomsky stellen dat economische, politieke, militaire en culturele elites samenwerken om de inhoud van media-informatie te controleren. Alternatieve en concurrerende discours worden weggefilterd of illegitiem gemaakt om de belangen van de heersende klasse te beschermen (Herman & Chomsky, 1994). De sleutelactoren in de nieuwsproductie zijn volgens hen niet de journalisten, die hier gezien worden als machteloos, maar de media-eigenaars, die belangen gemeenschappelijk hebben met andere elites. Volgens dit model produceren media instemming voor de ideeën van de elites in naam van het algemeen belang. Dit resulteert in de politieke aanvaarding van de gevestigde elites (Greer, 2005).

Het *hegemonische model*, geïnspireerd door de ideeën van Gramsci, ziet media niet als de directe spreekbuis van de machtigen, maar als een medium waar alternatieve ideeën concurreren met elkaar om de ideologische dominantie of hegemonie. Maar niet iedereen heeft dezelfde toegang tot dit medium, sommigen hebben een geprivilegieerde toegang. Journalisten denken dan wel dat ze autonoom zijn maar in de praktijk worden ze gedwongen om de ideeën van de elites te reproduceren. De elites, met geprivilegieerde toegang, vormen de dominante bronnen waarop journalisten zich beroepen en op die manier helpen ze om de ideeën van de elites tot de ideeën van iedereen te maken. In die zin neigt criminaliteitsberichterijding een afschildering te zijn van wat de elite beschouwd als een criminaliteitsprobleem (Greer, 2005). Criminaliteit is dan een kwestie van de werkende klasse, minderheden en jeugd en draait niet om witteboordencriminaliteit of overheidsgeweld. Criminaliteit heeft dan nood aan de bestraffing en controle van die specifieke groepen en draait niet om bedrijfsregulering of een verantwoordelijke overheid die rekenschap aflegt voor haar daden (Fishman, 1978; Barlow et al, 1995).

Het *liberale pluralistische model* geeft toe dat bepaalde officiële belangen bevoordeeld worden in de media maar benadrukt dat elke significante bronvertekening of druk van media-eigenaars wordt tenietgedaan door journalistiek professionalisme (objectiviteit en evenwichtigheid), door de ideologische diversiteit van de media en door de open en gelijke competitie van een waaier aan

groepen, die streven naar toegang tot en invloed op de media (Greer, 2005). Journalisten beroepen zich op het hoge niveau van professionele autonomie om in te gaan tegen druk. Journalisten delen een zelfde waardensysteem (Gans, 1980). Journalisten en andere sociale actoren dagen de bestaande gevestigde orde uit. Dit is het meest duidelijk wanneer politici ontslag moeten nemen omwille van de grote coverage rond schandalen (Greer, 2005). In het liberale pluralistische model, handelen media als een vierde macht. Ze brengen onrechtvaardigheid naar buiten en ze houden de machtige elites verantwoordelijk voor hun daden. Ze geven een stem aan de gemarginaliseerde groepen en verdedigen op die manier de integriteit van het democratische proces (Blumler & Gurevitch, 1995).

Als er weinig wordt bericht over corporate crime en witteboordencriminaliteit in de Vlaamse geschreven pers dan kan dit verklaard worden vanuit de radicale mediamodellen. De geschreven pers houdt dan vooral vast aan de heersende ideeën van de elites en laat zijn focus en aandacht voor vormen van criminaliteit hierdoor sturen. Als de Vlaamse kranten veel berichten over de misdaden van de 'witteboorden' dan kan hiervoor een verklaring gevonden worden in de liberale pluralistische mediatheorie die de media beschouwt als een vierde macht.

2.2 Criteria van nieuwswaarde

Vooraleer iets in het nieuws komt, zijn er verschillende criteria van nieuwswaardigheid die de journalist al dan niet prikkelen om ergens een artikel over te schrijven. Nieuwswaarden zijn criteria die vaak impliciet de selectie, de productie en prioritisering van gebeurtenissen beïnvloeden. Drama en actie, onmiddellijkheid, geweld, bekendheid (BV's) en seks worden beschouwd als belangrijke nieuwswaarden voor criminaliteitsnieuws, waarvan geweld de belangrijkste is volgens Hall (Greer, 2007). Maar nieuwswaarden kunnen zelf wijzigen door maatschappelijke veranderingen. Zo is er vandaag een grote belangstelling voor 'celebrity crime' en 'sexcrimes' (Greer & Jewkes, 2005).

Vandaag bestaat er ook iets als 'signal crimes' die een langdurige invloed kunnen hebben op criminaliteitsberichterijking. Het zijn misdaden die niet enkel een impact hebben op de onmiddellijke participerende actoren (daders, slachtoffers, getuigen), maar ook op de samenleving doordat er een herconfiguratie van gedrag en overtuigingen plaatsvindt (Innes, 2004).

Een ander sleutelement voor een criminaliteitsverslaggeving is de mogelijkheid om verantwoordelijkheid of schuld toe te wijzen aan een instelling. Dit komt vooral naar voor bij misdaadverhalen waarbij instituties als de politie hebben gefaald in hun werking. Als een instelling de schuld of verantwoordelijkheid in de schoenen kan worden geschoven voor een gebeurtenis, stijgt de kans dat er over zal bericht worden (Greer, 2007).

Wat volgens Greer ontbreekt aan de huidige nieuwswaarden is het belang van het visuele. Vandaag worden misdaadverhalen ook in de geschreven pers geselecteerd en geproduceerd als 'media events' op basis van de zichtbaarheid, hoe ze kunnen worden voorgesteld met beelden. Het doet Greer dan ook besluiten dat vandaag het visuele een universeel definiërend kenmerk van criminaliteitsnieuws is (Greer, 2007).

Ook voor Reiner zijn de 'core elements of newsworthiness' onmiddellijkheid, drama, personificatie, prikkeling en nieuwheid. De prioriteit of voorrang van deze nieuwswaarden verklaart de overheersende nadruk op geweld - en seksmisdrijven, en de aandacht voor daders en slachtoffers

(vooral celebrities) met een hoge status (Reiner, 2002). *'Most of the features of news reporting are not the result of ideology – political or professional – but are unintended consequences of a variety of structural and organizational imperatives of newsgathering'* (Reiner, 2002: 403).

Galtung and Ruge (1965)	Chibnall (1977)	Jewkes (2004a)
Threshold (importance)		Threshold (importance)
Unexpectedness (novelty)	Novelty (unexpectedness)	
Negativity (violent, harmful, deviant,sad)		Violence
unambiguity (clear and definite)	Simplification (removing shades of grey)	Simplification (removing shades of grey)
	Dramatisation (action)	
Frequency (timescale, fit within newscycle)	Immediacy (the present, fit within news cycle)	
Elite-centricity (powerful or famous nations or people)	Personalization (notable individuals, celebrities)	Celebrity or high status (notable individuals)
	Structured Access (experts,officials,authority)	
Composition (balance, fit with other news)		
Personification (individual focus or causality) Continuity (sustainability)	Individual pathology (individual causality)	Individualism (individual focus or causality) Children (young people)
	Graphic presentation	Spectacle or graphic imagery
	Visible/ spectacular acts	
Meaningfulness (spatial and cultural relevance)		Proximity (spatial and cultural relevance)
Consonance (fit with existing knowledge and expectations)	Conventionalism (hegemonic ideology)	Predictability (expectedness)
	Titillation (exposes, scandal)	
		Risk (lasting danger)
	Sexual / political connotations	Sex
	Deterrence and repression	Conservative ideology or political diversion (deterrence,distracton from wider problems)

Aan de hand van deze nieuwswaarden kunnen we bij de link tussen het academische deel en het praktijkstuk nagaan aan welke nieuwswaarden al dan niet was voldaan om de DES zaak te verslaan in het nieuws.

2.3 Studies over criminaliteit en de media

In België zien dat in allen kranten voor de periode 1991-2000 de berichtgeving over criminaliteit de hoogte in gaat van 5,8 % naar 8,9 %. Voor televisie zien we een stijging van 5,4% in 1993 naar 7,9% in 2000 (Walgrave & De Swert, 2004). Het ENA onderzoek toont een verdere stijging aan van het criminaliteitsnieuws.

Uit de overzichtsstudie van Reiner blijkt dat er meer aandacht wordt besteed aan geweld bij populaire media dan bij kwaliteitsmedia en geweld treedt meer naar voor bij de beeldende media dan bij gedrukte media (Ericson et al, 1991). TV nieuws in het algemeen besteedt meer aandacht aan criminaliteitsverslaggeving dan de meeste kranten. Volgens Cumberbatch is criminaliteitsnieuws meer frequent dan gelijk welke andere categorie, voor ieder medium op elk marktniveau (Reiner, 2002). Ook de verslaggeving over drugs delicten zou gestegen zijn. In de jaren '90 belopen artikels over drugs tot 10 procent van alle misdadverhalen. Tussen 1951 en 1985 is er een verviervoudiging vast te stellen van het aantal verkrachtingsprocessen in het nieuws. Na de Tweede Wereldoorlog is moord het meest voorkomende type van misdaad waarover wordt bericht in twee Britse kranten. Misdadverhalen in de kranten bestaan hoofdzakelijk uit onsamenhangende gebeurtenissen, met weinig detail en achtergrondmateriaal (Reiner, 2002).

Uit een studie van Fishman blijkt dat 'crime waves' vaak niet representatief zijn. Het is het geloof dat criminaliteit toeneemt, eerder dan de criminaliteit zelf, dat stijgt. Door competitieve journalistiek doen media deels zelf de aandacht toenemen voor misdaadgolven. De kans op slachtofferschap zou willekeurig worden voorgesteld in de media terwijl dit in werkelijkheid niet zo is. Volgens Fishman zal straatcriminaliteit belangrijk blijven voor de media zolang politie en parket de routine bronnen zijn voor criminaliteitsnieuws (Sacco, 1995).

Een onderzoek van Sheley & Ashkins wijst uit dat de representatie van criminaliteit in kranten beter overeenstemt met de politiestatistieken dan de representatie van misdaden op televisie (Sheley & Ashkins, 1981).

Onderzoek van Schlesinger, Tumber en Murdock wijst uit dat dé media niet bestaat en dat media niet homogeen maar heterogeen is. Volgens een studie van Roshier van de Britse kranten, wordt fraude overgerapporteerd, en zou witteboordencriminaliteit minder aandacht krijgen dan inter-persoonlijk geweld, maar zeker niet verwaarloosd worden (Schlesinger, Tumber & Murdock, 1991).

In zijn overzichtsstudie besluit Reiner dat voor alle media, geschreven en beeldende, non-fictie en fictie: dat nieuws en fictie verhalen over criminaliteit belangrijk zijn in alle media. Hoewel er bewijzen zijn van toegenomen aandacht voor criminaliteit in bepaalde delen van de media, is de belangstelling en fascinatie voor criminaliteit een constante doorheen de mediageschiedenis. Nieuws en fictie concentreren zich overwegend op ernstige geweldsmisdrijven tegen individuen, maar dit varieert naargelang het medium en de markt. Het aandeel van de representatie van verschillende misdaden is het omgekeerde van de officiële statistieken. De media geven over het algemeen een positief beeld van de successen en de integriteit van de politie en het juridische systeem hoewel er een trend bestaat om kritiek te geven op het gerechtelijke apparaat in termen van doelmatigheid en rechtvaardigheid. Waar vroeger de boodschap in media werd verspreid dat '*Crime does not pay*', wordt dit in hedendaagse media in toenemende mate in vraag gesteld. De belangrijkste conclusie is dat individuele slachtoffers en hun lijden in toenemende mate het motief vormen voor criminaliteitsnieuws (Reiner, 2002).

2.4 Witteboorden – en organisatiecriminaliteit in de media

'Crime reporting has habitually been rather ignored by academic researchers or treated as essentially apolitical' (Chibnall, op citaat in Rossland, 2007: 139)

2.4.1 Enkele bevindingen

Ericson deed onderzoek naar het concept van economische deviantie in de media. Daaronder vielen niet enkel vermogensdelicten maar ook sociale problemen verbonden aan economische kwesties, hoewel fraude en witteboordencriminaliteit niet werden opgenomen in de index. De data van Ericson staan in contrast met de conventionele bevinding dat er een beperkte nieuwsberichtgeving is van bedrijfscriminaliteit. *'The reporting of economic crimes was rare in all news outlets... Much more common in all news outlets were reports of violation of trust, with or without criminal aspects or criminal charges being laid'* (Ericson et al, 1991: 247). Over deze vorm van criminaliteit wordt geschreven op een distinctieve manier. Een manier die deze vorm van criminaliteit onderscheidt van 'echte' criminaliteit (Tombs & Whyte, 2001; Levi, 2001). Er vindt dus een specifieke framing plaats. Berichtgeving over bedrijfscriminaliteit bestaat dus maar wordt niet gezien als echte criminaliteit. Verslaggeving van witteboordencriminaliteit lijkt vooral voor te komen in kwaliteitskranten en wordt vaak beperkt tot gespecialiseerde financiële pagina's, rubrieken of specifieke kranten (Stephenson-Burton, 1995)

Sutherland geloofde aanvankelijk niet dat de media geïnteresseerd waren in witteboordencriminaliteit. Omdat media zelf onderhevig zijn aan de cultuur van bedrijfsleven (Chomsky, 1989; Herman & Chomsky, 1994) zou de media vooringenomen zijn bij verslaggeving over witteboordencriminaliteit (Levi, 2006). Volgens Mike Levi toont de behandeling van witteboordencriminaliteit in de gespecialiseerde financieel-economische pers vandaag het omgekeerde aan, op voorwaarde dat er een gebeurtenis is waaraan het verhaal kan worden opgehangen zoals een boete of een vervolging (Levi, 2006). Daarmee wil hij niet beweren dat verslaggeving op dit niveau dagelijks is, maar er wordt wel over bericht.

Het type van media waaraan het merendeel van de mensen zichzelf blootstelt, onderrapporteert corporate crime, zeker in vergelijking met 'conventionele misdaden' (Box, 1983). Volgens Greer wordt aan witteboordencriminaliteit en corporate crimes, die een grote sociale en financiële last betekenen voor de samenleving, weinig of geen aandacht besteed in vergelijking met de grote mediafocus die bestaat voor misdaden die heel ernstig zijn (moord en seksgerelateerde misdrijven) of leiden tot ernstig slachtofferschap. Hij voegt er echter aan toe dat de focus van de massamedia voor geweldsmisdaden ook sterk selectief is (Greer, 2007). Greer lijkt mediaproductie te zien door de ogen van de radicale mediatheorie. De criminaliteit die in de geschreven pers aan bod komt, wordt gedefinieerd door de elites en die leiden de aandacht van de media voor witteboordencriminaliteit af.

Uit studies blijkt dat journalisten hun informatie voor artikels halen bij parket, politie en justitie in het algemeen. Reporters van criminaliteit neigen dan ook een symbiotische relatie te ontwikkelen met de contacten en instellingen die ze regelmatig gebruiken zoals de politie (Chibnall, 1977). Daarnaast is er de laatste jaren ook een daling vast te stellen in gespecialiseerde berichtgeving, die deels veroorzaakt wordt door de commerciële visie van multimedia concerns (Reiner, 2002).

2.4.2 De representatie van witteboordencriminaliteit en haar slachtoffers

'Journalists are not necessarily biased towards the powerful – but their bureaucratic organization and cultural assumptions make them conduits of that power.' (McNair, 1993: 48)

De representatie van witteboordencriminaliteit in de media is volgens Levi belangrijk om drie redenen. De media creëren criminaliteitsdiscours en kunnen de publieke perceptie over schadelijk gedrag beïnvloeden, wat op zijn beurt een aantal gevolgen kan hebben zoals het verhogen van de financiële middelen voor handhaving of een andere besluitvorming van jury's en/of rechters teweegbrengen. Ten tweede kan kennis over media-effecten een incentive vormen om het justitiële beleid te herdenken. Ten derde kan onderzoek van criminaliteit in de media een licht werpen op de representatie van sommige sociale groepen en hiervoor een verklaring opleveren (Levi, 2006). Het maakt namelijk een verschil uit of media berichten over *blue-collars* die hun criminele vrienden of bankiers oplichten of over elitebankiers (*white-collars*) die hun gelijken oplichten of mensen die geld op de bank storten.

A. Gedrag van de media

Het is algemeen geweten onder de weinige criminologen en mediasociologen die aandacht besteden aan fraude en corporate crime dat deze criminaliteitsvormen worden verwaarloosd door de geschreven pers en de elektronische media. Net zoals andere vormen van criminaliteit varieert de aandacht voor witteboordencriminaliteit en hun beteugeling doorheen de tijd (Levi, 2006). De vermoedelijke verwaarlozing door de media van financiële criminaliteit gepleegd door bedrijven, wordt meestal toegeschreven aan de macht van ondernemingen om de nieuws agenda te sturen in hun voordeel, via directe economische of politieke druk of via hegemonische waarden (McNair, 1993) of door de routine van de nieuwswaardigheid (Box, 1983). Daarnaast heeft de bedrijfswereld de macht om de criminalisering van hun gedrag te vermijden door de wet zelf te beïnvloeden (Tombs & Whyte, 2001). Er is een groter aantal organisaties en mensen betrokken in het uitoefenen van druk bij financiële misdaad dan bij gewone misdaden (Schlesinger & Tumber, 1994).

Het zijn niet alleen de linkse 'The Guardian' maar ook kranten over de zakenwereld als 'The Financial Times' en 'The Economist' die aanzienlijk plaats geven aan berichten over corruptie. Soms etiketteren media financiële misdaden als georganiseerde criminaliteit, maar enkel als die gepleegd worden door maffia-achtige organisaties of door mensen die connecties hebben met de onderwereld (Levi, 2006). De interviews die Levi afnam bij Angelsaksische journalisten toonden aan dat sommige artikels over fraude niet gepubliceerd werden, maar over het algemeen zijn media niet verlegen om ondernemingen als zichzelf aan te vallen als die van hun troon zijn gevallen. Bij processen over heel belangrijke CEO's en/of ondernemingen, hebben verscheidene kranten reporters die voor een lange periode het proces bij wonen. Dit was het geval bij Enron en Worldcom. Als er een schandaal uitbreekt in westerse samenlevingen en er wordt actie ondernomen door officiële instanties, dan gooit de media er fondsen tegenaan om extra nieuwswaardige informatie te belichten (Levi, 2006). Vandaag zijn er ook minder fondsen beschikbaar om onderzoek te doen voorafgaand aan schandalen dan gedurende de late jaren 1960 bij de geschreven en elektronische pers, maar als zich een schandaal voordoet dan worden er zware uitgaven gedaan door kranten om *scoops*, *exclusives* of nieuwe invalshoeken te belichten. In dit geval spreekt men van 'herd journalism' (Levi, 2006). Media en criminaliteitsstudies bevestigen dat de vraag naar 'objectieve' nieuwsverslaggeving samen met de tijdsdruk, leiden tot overdreven afhankelijkheid van wat officiële bronnen aan informatie verstrekken (Levi, 2006).

Levi besluit zijn onderzoek dan ook als volgt: *'No areas of socio-economic have as yet attracted a visceral reaction from either the media or the public that compares with identity fraud, still less with other areas of "moral panic" such as paedophilia.'* (Levi, 2006: 1055)

B. De representatie van de daders van corporate crime

De manier waarop witteboordencriminelen en ondernemingen worden gerepresenteerd in de media varieert in de tijd. Als er een boel schandalen zijn die zich voordoen in eenzelfde periode stellen media zich de vraag of er iets mis is met de ondernemingswereld. Indien dit niet het geval is worden fraudeurs en ondernemingen eerder geframed als de 'rotte appel' binnen het systeem. Sommige journalisten stellen dat fraude ook niet echt symbool staat voor beelden van wanorde en pijn, maar toch kunnen sommige witteboorden gedemoniseerd worden en zijn er vijandige beelden beschikbaar voor fraude tegen 'widows and orphans' (Levi, 2006).

C. Voorwaarden en obstakels voor corporate crime verslaggeving

Volgens Mike Levi is er vandaag wel aandacht voor witteboordencriminaliteit in de gespecialiseerde financieel-economische pers op voorwaarde dat er een gebeurtenis is waaraan het verhaal kan worden opgehangen zoals een boete of een vervolging. Er is een bereidwilligheid om onderzoeken naar witteboordencriminaliteit te publiceren als er een reactie komt van een officiële instelling en/of als de markt zelf reageert (Levi, 2006).

Op een meer structureel niveau kunnen mediabedrijven zelf remmend werken voor bepaalde vormen van berichtgeving zoals corporate crime verslaggeving. Dit kan door niet te investeren in personeel, tijd of transport - zeker in het geval van transnationale onderzoeken die extreem duur zijn – of door verstrengelde belangen en de invloed van netwerken op het mediabedrijf, of door ideologische angst ingegeven zijn om te voorkomen dat het vertrouwen in het economische systeem niet verdwijnt (Levi, 2006).

D. Het slachtoffer van corporate crime in de media

Uit studies blijkt dat media een steeds grotere rol toekennen aan het slachtoffer in hun berichtgeving over criminaliteit. In het nieuws en entertainmentprogramma's focust de media vooral op de meest erge voorbeelden van criminaliteit en slachtofferschap (Marsh, 1991). De representatie van slachtoffers van criminaliteit in de media is belangrijk omdat de voorbije decennia, slachtoffers een sleutelrol hebben ingenomen in discours rond media, justitie en criminaliteitsbeleid (Greer, 2007). Het op de voorgrond treden van slachtoffers van criminaliteit in de media, is een van de meest significante kwalitatieve wijzigingen in de mediarepresentaties over criminaliteit sinds de tweede wereldoorlog (Reiner, 2003). Individuele slachtoffers en hun lijden vormen in toenemende mate het motief voor criminaliteitsnieuws (Reiner, 2002).

Volgens Greer heeft het visuele altijd een belangrijke rol gespeeld in het maken van criminaliteitsnieuws, maar vandaag is het een universeel kenmerk in de misdaadverslaggeving geworden. In de westerse cultuur, waar *'seeing is believing'*, humaniseren foto's de slachtoffers. Ze voegen een gevoel van 'echtheid' toe aan gebeurtenissen die anders abstract blijven of waar moeilijk een emotionele waarde kan aan gekoppeld worden (Greer, 2007).

Hoewel slachtoffers een belangrijke rol spelen in criminaliteitsnieuws worden ze soms ondergerepresenteerd, over-gerepresenteerd of gewoon verkeerd gerepresenteerd. Volgens Greer is er een ondervetegenwoordiging van slachtoffers van corporate crime en witteboordencriminaliteit in de media. Het meest opmerkelijke aan witteboordencriminaliteit en corporate crime is het niet voorkomen en op de voorgrond treden ervan in de media, in verhouding tot de traditionele of conventionele criminaliteit. Dit gebrek aan media-interesse komt deels door gebrek aan de nieuwsaarde schuld of verantwoordelijkheid. *'Corporate crime and white-collar crime are often morally ambiguous in terms of crime, criminal and victim, they unfold slowly; and they do not culminate in a clear resolution'* (Cavender & Mulcahy, 1998: 699).

Gewone criminaliteit heeft een zekere graad van nabijheid of contact tussen dader en slachtoffer. Slachtoffers van corporate crime of witteboordencriminaliteit ontmoeten misschien nooit de overtreder/dader en beseffen misschien nooit dat ze er slachtoffer van zijn geworden. Als slachtoffers toch op de hoogte zijn van hun slachtofferschap is het niet altijd mogelijk om de precieze oorzaak van de schade aan te wijzen. Zelfs als dader en slachtoffer kunnen geïdentificeerd worden, is het moeilijk om het door de media geprefereerde beeld van 'ideal victim' te construeren. *Ideal victims* zijn die groep personen of individuen, die wanneer ze geraakt worden door criminaliteit, meest gemakkelijk de volledige en legitieme status van slachtoffer worden toegeschreven, alsook zij die gepercipieerd worden als kwetsbaar, onschuldig, niet in staat zich te verdedigen of waardig om medeleven voor te tonen (Greer, 2007).

In het geval van gezondheids – en veiligheidsovertredingen wordt de voorstelling van werknemers als onschuldige slachtoffers meteen uitgedaagd door ondernemingsdiscours die aansprakelijkheid afwijzen door de werknemers voor te stellen als 'onderhevig aan ongevallen' en dus deels zelf verantwoordelijk voor hun kwetsuren (Tombs & Whyte, 2007). *'Blaming the victim is also present in many frauds, in the self-definitions of victims as well as in media and social group commentary'* (Levi, 2006: 1042). Ook de media kunnen soms het criminele karakter verbloemen volgens Greer. *'Reports describe health and safety 'accidents' rather than 'criminal negligence'. Financial assets are 'plundered' or 'lost', rather than 'stolen'. Individuals are 'defrauded' rather than 'robbed'* (Greer, 2007: 37).

Het is duidelijk dat corporate crime niet dezelfde niveaus van angst of morele verontwaardiging oproept als inter-persoonlijk geweld. Omdat de schade van corporate crime moeilijk te bewijzen is en doordat corporate crime een diffuus karakter heeft, lijken dergelijke overtredingen veraf en komen ze minder voor in onze onmiddellijke ondervinding. *'Despite the fact that the economic, social and physical harm done can be enormous, white collar and corporate offending continue to suffer from relative media invisibility, with the victims remaining less visible still'* (Greer, 2007: 37).

2.4.3 Casus: framing en coverage van 'The Westray Disaster'

De volgende casus uitgewerkt door McMullan en McClung is een praktisch en exemplarisch voorbeeld van hoe media kunnen omgaan met corporate crime.

Op 9 mei 1992, brak er een explosie uit in een ondergrondse mijn in Plymouth, Nova Scotia waarbij 26 mijnwerkers het leven lieten. Een mijnmachine gaf vonken af en veranderde het methaangas in een grote vlam en leidde uiteindelijk tot een explosie. Het uiteindelijke proces eindigde in een 'mistrial'.

Westray was een aantrekkelijk verhaal voor het grote publiek op basis van de nieuwswaarden: onmiddellijkheid, drama, personificatie en voortdurende nieuwigheden. 28 procent van de verhalen kwam op de voorpagina.

Het meest voorkomende discours bij de pers was dat van een wettelijke tragedie (32%). Technische regels, juridische procedures en de onschendbaarheid van de relatie advocaat-client werden belicht. Verder was er veel aandacht voor de bewijsvoering, het blootleggen van overheidsgegevens, de plaats van de verhoren en de manier waarop werd verhoord. Een 'natural disaster' werd herwerkt door de pers in een 'legal tragedy'.

Drie andere frames waren ook populair. Het falen van de regels (18%), politieke nalatigheid (14%) en morele afkeuring (15%). De eerste twee frames riepen sterke emoties op over de rol van de staats ambtenaren en de ondernemingsactoren. De dood en het lijden werden direct gelinkt aan het slecht beheer door de overheid en de onderneming. 'Slack attitude', 'failure of duty' en 'lost without a map' waren herhaalde metaforen in de nieuwsverslaggeving. In het geval van het moreel afkeurende frame sprak de pers over 'deceit', 'misinformation', 'neglect' en 'cover-up'.

Het law en order discours was veel minder aanwezig. Slechts 6 procent van alle artikels stelde Westray voor als een schending/overtreding van de wet en legde de relatie tussen slachtoffers en overtredders/daders bloot.

De journalisten slaagden er niet in om een sociaal vocabularium te ontwikkelen voor corporate crime hoewel er bezwarende informatie naar boven kwam over de explosie tijdens 'the public inquiry'. 59 procent van de nieuwsberichten maakt geen melding van de oorzaken van de explosie. Als er toch een oorzaak werd vermeldt, werd het bijna nooit gerepresenteerd als 'criminal'. De pers was ook relatief stil over de schade die veroorzaakt werd door de explosie. Het nieuws maakt niet veel gewag over de oorzaak van de ramp. In 78 procent van de gevallen was in de verslaggeving niets te vinden over de intentie. De pers was wel sterk bezig met het zoeken naar wie er verantwoordelijk was en wie de als schuldige moest aangewezen worden. In 55 procent van de gevallen was er niets terug te vinden over schuld of verantwoordelijkheid voor de ramp (McMullan & McClung, 2006).

Het feit dat de pers niet vermeldde over welke criminaliteit het ging, toont volgens McMullan aan dat de verslaggeving en framing van corporate crime verschilt dan voor andere vormen van criminaliteit.

'What happened at Westray was really "something else"! The corporate origins of death in the workplace were really "something else"! The causes of the explosion were not structural, but "something else". The loss of life was not crime, but "something else". The press did not demarcate the corporation as capable of "killing", and the news coverage did not reconstitute the truth of Westray as state-corporate criminality' (McMullan & McClung, 2006: 82).

3. Eigen onderzoek: Organisatiecriminaliteit in DS en HLN

'If it bleeds, it leads' (Pollack & Kubrin, 2007: 78)

3.1 De kwaliteit van kranten

Walgrave en Manssens hebben door de gevalstudie van de berichtgeving over de zaak Dutroux in de Vlaamse pers een aantal indicatoren gevonden die bepalend zijn voor het al dan niet definiëren van een krant als kwaliteitskrant dan wel als populaire krant. De Vlaamse populaire pers zou in vergelijking met de buitenlandse tabloids gematigd zijn. Aan de hand van zes indicatoren (breed nieuwsvizier, grote aandachtsschommelingen, hoeveelheid foto's, speciale lay-out, personen die aan het woord komen, en partijdigheid/identificatie met het lezerspubliek) werd voor de Vlaamse geschreven pers aangetoond wie zichzelf kwaliteitskrant mag noemen en wie de status van populaire krant verdient. De Morgen heeft een ambigu profiel en is geen typische kwaliteitskrant en neemt een unieke plaats in op de middenmarkt. De Standaard wordt beschouwd als de krant die het meest in aanmerking komt voor kwaliteitskrant. Het Laatste Nieuws en Het Nieuwsblad kunnen concurreren met elkaar en zijn beide populaire kranten. Het Laatste Nieuws is echter de meest populaire krant en krijgt van De Bens de titel boulevardblad (Walgrave & Manssens, 1998). Door een vergelijking te maken van DS met HLN hebben we gekozen voor de extremen in het Vlaamse medialandschap. De verschillen tussen populaire pers en kwaliteitspers zou hier het sterkst tot uiting moeten komen.

3.2 Toetsing van de hypothesen

			Krant 1	Krant 2	Total
crimetype	0,00	Count	1	1	2
		% within krant	0,3%	0,3%	0,3%
moord	1,00	Count	55	70	125
		% within krant	19,1%	22,5%	20,9%
witteboordencriminaliteit	2,00	Count	41	36	77
		% within krant	14,2%	11,6%	12,9%
drugs	3,00	Count	10	9	19
		% within krant	3,5%	2,9%	3,2%
diefstal en schade	4,00	Count	20	34	54
		% within krant	6,9%	10,9%	9,0%
vandalisme	5,00	Count	11	10	21
		% within krant	3,8%	3,2%	3,5%
slagen & verwondingen	6,00	Count	24	34	58
		% within krant	8,3%	10,9%	9,7%
sekscrime & ontvoering	7,00	Count	22	24	46
		% within krant	7,6%	7,7%	7,7%
beleid	8,00	Count	68	55	123
		% within krant	23,6%	17,7%	20,5%
terrorisme & bedreiging	9,00	Count	26	21	47
		% within krant	9,0%	6,8%	7,8%
verkeersmisdrijven	10,00	Count	10	17	27
		% within krant	3,5%	5,5%	4,5%
Total		Count	288	311	599
		% within krant	100,0%	100,0%	100,0%

(Tabel 1)

- Er zal een oververtegenwoordiging van moord terug te vinden zijn in de kranten en een ondervertegenwoordiging van witteboordencriminaliteit.

We hebben de politiestatistieken kunnen bemachtigen voor het eerste semester van 2007 (voor codeboek en politiestatistieken zie bijlage). Dit betekent dat inbreuken vastgesteld door de bijzondere inspectie en opsporingsdiensten niet zijn opgenomen in deze statistieken. We nemen hier het containerbegrip witteboordencriminaliteit omdat dit zowel occupational als corporate crime omvat en omdat de politiestatistieken geen opdeling maken hierin. Eigenlijk hebben ze ook geen aparte rubriek voor fraude of witteboordencriminaliteit.

Als we het gemiddelde nemen aan witteboordencriminaliteit (wbc) voor het semester komen we aan een aandeel van 6,78 % ten opzichte van het totaal aan gepleegde criminaliteit. De wbc bestaat dan uit bedrogmisdrijven tegen de eigendom, milieu, arbeid, handelspraktijken, volksgezondheid en economische wetgeving.

Voor beide kranten samen zien we dat 12,9% van hun aandacht uitgaat naar de categorie witteboordencriminaliteit.

Als we het gemiddelde nemen aan moorden voor het semester komen we aan een aandeel van 0,01 % of 451 feiten op een totaal van 44.346 feiten voor de categorie misdrijven tegen de lichamelijke integriteit. Het aandeel van moordfeiten (451) ten opzichte van het totale aantal criminele feiten over een periode van zes maanden (503.171) is 0,0008 %.

Voor beide kranten samen zien we dat 20,9 % van hun aandacht uitgaat naar de categorie moord.

Hoewel dit geen adequate vergelijking is (semestergemiddelde van werkelijke criminaliteit tegenover 3 weken aan gemediatiseerde criminaliteit) kunnen we misschien toch afleiden dat moord in de krant oververtegenwoordigd is in vergelijking met moord in de werkelijke politiestatistieken. Op drie weken verschenen in beide kranten samen 125 artikels rond moord, terwijl in realiteit 451 moordgerelateerde feiten plaatsvonden over een periode van 6 maanden. Sterker nog, 358 van die 451 feiten zijn pogingen tot moord, waardoor op drie weken tijd al meer artikels over moord verschijnen dan er moorden plaatsvinden op zes maanden tijd namelijk 93.

De beperking hierboven indachtig zien we dat witteboordencriminaliteit in de krant met 12,9 % ook oververtegenwoordigd wordt in vergelijking met witteboordencriminaliteit in de werkelijke politiestatistieken 6,78 %. Hier moet echter een belangrijke opmerking gemaakt worden. Witteboordencriminaliteit wordt ook opgespoord door bijzondere inspectie en opsporingsdiensten waardoor de cijfers niet volledig zijn. Als we het uitdrukken in feiten dan zijn er 5677 feiten gemiddeld per maand die gerelateerd zijn aan witteboordencriminaliteit en dan zijn 77 artikels die worden gewijd aan witteboordencriminaliteit natuurlijk een ondervertegenwoordiging in de krant te noemen.

Op basis van deze beperkte vergelijking zouden we kunnen concluderen dat deel één van de hypothese klopt, maar deel twee niet. De media-aandacht voor witteboordencriminaliteit zou groter zijn dan het voorkomen van witteboordencriminaliteit in de officiële statistieken. Dit is de omgekeerde bevinding van het ENA onderzoek waar fraude minder aandacht kreeg in het nieuws dan de officiële politiestatistiek aangaf. Als we het houden bij vastgestelde feiten zien we echter dat wbc ondervertegenwoordigd is in de geschreven pers.

- HLN besteedt meer aandacht aan geweldsdelicten dan de DS.

			Krant 1	Krant 2	Total
crimetype					
moord	1,00	Count	55	70	125
		% within krant	19,1%	22,5%	20,9%
diefstal en schade	4,00	Count	20	34	54
		% within krant	6,9%	10,9%	9,0%
vandalisme	5,00	Count	11	10	21
		% within krant	3,8%	3,2%	3,5%
slagen & verwondingen	6,00	Count	24	34	58
		% within krant	8,3%	10,9%	9,7%
sekscrime & ontvoering	7,00	Count	22	24	46
		% within krant	7,6%	7,7%	7,7%
terrorisme & bedreiging	9,00	Count	26	21	47
		% within krant	9,0%	6,8%	7,8%
verkeersmisdrijven	10,00	Count	10	17	27
		% within krant	3,5%	5,5%	4,5%
Total		Count			
		% within krant	58,7%	67,8%	63,25%

Als we de criminaliteitstypes drugs (slachtofferloze delicten), witteboordencriminaliteit (vermogensdelicten) en beleid uit de tabel 1 lichten, krijgen we het aandeel van geweldsdelicten (categorie 1, 4, 5, 6, 7, 9, 10) ten aanzien van de totale verslaggeving over criminaliteit.

Geweldsdelicten in DS = 58,7 %

Geweldsdelicten in HLN = 67,8 %

De hypothese dat HLN meer aandacht besteed aan geweldsdelicten dan DS wordt lichtjes bevestigd maar het verschil is niet zo groot als we aanvankelijk verwacht hadden. Het lijkt erop dat beide kranten reageren op dezelfde externe feiten en hun berichtgeving laten dicteren door dezelfde werkelijkheid zoals dit ook het geval was voor het tv nieuws op één en vtm in het ENA onderzoek (Walgrave & Uce, 2007).

- De kwaliteitskrant DS besteedt meer aandacht aan organisatiecriminaliteit dan de populaire krant HLN.

We hebben organisatiecriminaliteit als:

- de onderneming beslissingen neemt die ingegeven zijn door intentie of onverschilligheid
- de onderneming an sich of een groep van personen binnen het bedrijf die beslissingen hebben genomen
- de beslissingen werden genomen in het voordeel en in functie van het bedrijf
- de beslissingen van de ondernemingen hebben geleid tot slachtofferschap (dood, schade of diefstal)

A) Op basis van deze werkdefinitie kunnen we uit de 41 cases van witteboordencriminaliteit (wbc) bij DS de cases lichten die door een criminoloog zouden geïdentificeerd worden als organisatiecriminaliteit en als occupational crime.

Volgende cases (ID = var 0) zijn geldig voor organisatiecriminaliteit in DS: 284 / 240 / 237 / 219 / 204 / 182 / 181/ 179 / 165 / 146 / 123 / 122 / 113 / 108 / 107 / 101 / 81 / 46 / 37 / 30 / 4

21 in totaal van de 41 artikels van wbc worden geïdentificeerd als organisatiecriminaliteit

18 in totaal van de 41 artikels van wbc worden geïdentificeerd als occupational crime

2 in totaal van de 41 artikels van wbc staan los van een onderneming of overheidsdienst

B) Op basis van deze werkdefinitie kunnen we uit de 36 cases van witteboordencriminaliteit bij HLN de cases lichten die door een criminoloog zouden geïdentificeerd worden als organisatiecriminaliteit en als occupational crime.

Volgende cases (ID = var 0) zijn geldig voor organisatiecriminaliteit in HLN: 70 / 99 / 148 / 184 / 202 / 203 / 273 / 309

8 in totaal van de 36 artikels van wbc worden geïdentificeerd als organisatiecriminaliteit

18 in totaal van de 36 artikels van wbc worden geïdentificeerd als occupational crime

10 in totaal van de 36 artikels van wbc staan los van een onderneming of overheidsdienst

Onze hypothese lijkt bevestigd: DS brengt 21 artikels op 41 (51,2 %) over organisatiecriminaliteit; HLN brengt 8 artikels op 36 (22,2 %) over organisatiecriminaliteit. Kwaliteitskranten lijken dus meer aandacht te besteden aan organisatiecriminaliteit.

			Krant 1	Krant 2	Total
crimetype					
witteboordencriminaliteit	2,00	Count	41	36	77
		% within krant	14,2%	11,6%	12,9%

Hoewel DS specifiek meer aandacht heeft voor misdrijven die kunnen geclassificeerd worden als organisatiecriminaliteit, moet HLN niet onderdoen voor DS als het aankomt op de verslaggeving over witteboordencriminaliteit (wbc). Het verschil tussen beide is klein (tabel 1). Het aandeel van wbc van DS ten opzichte van de totale berichtgeving is 14,2 %, het aandeel van wbc bij HLN ten opzichte van de totale berichtgeving is 11,6 %. Mocht de hypothese stellen: kwaliteitskranten hebben meer aandacht voor witteboordencriminaliteit dan populaire kranten dan zou deze hypothese slechts licht bevestigd worden en zou het verschil heel klein zijn.

Daarenboven stellen we ook vast dat HLN relatief iets meer aandacht heeft voor misdrijven die kunnen geclassificeerd worden als occupational crime in zijn berichtgeving dan DS. Het aandeel van occupational crime ten opzichte van het totaal aan verslaggeving over witteboordencriminaliteit bij HLN bedraagt 50 %, bij DS bedraagt het 43,9 %. Mogelijke verklaring is dat slachtoffer(s) en dader(s) bij occupational crime zichtbaarder zijn.

Interessant wordt het ook als we de zaak van de marinefraude eruit lichten. Dit is een uniek geval van occupational crime door de extra dimensie van de prins, omdat je hier een duidelijke dader hebt (de

marine en de prins en dus de Koninklijke familie, wat impliceert dat er ook een identificeerbaar slachtoffer is, iedere belastingsbetaler). De marinefraude werd voor beide kranten steeds als occupational crime geïdentificeerd. Zonder de marinefraude zien we het volgende. Bij HLN verdwijnen er dan meteen 15 van de 18 artikels over occupational crime. Bij DS verdwijnen er dan 9 van de 18 artikels over occupational crime. Daardoor krijgen we opnieuw een andere verhouding. De kwaliteitskranten zouden dan toch meer aandacht hebben voor witteboordencriminaliteit. HLN heeft dan een aandeel van 8,3 % artikels over occupational crime en DS een aandeel van 50 % over occupational crime.

Er van uitgaande dat een zaak als de marinefraude ook voer is voor de populaire krant omdat er belangrijke personen mee gemoeid zijn, zorgt ervoor dat dit een redelijk uitzonderlijke periode is, waardoor we er eigenlijk abstractie van zouden moeten maken. Als we die abstractie maken, zien we dat DS 32 artikels heeft over witteboordencriminaliteit en HLN 21 artikels. Het nieuwe aandeel van witteboordencriminaliteit ten opzichte van de totale berichtgeving over criminaliteit is dan voor DS $(32/279 \times 100) = 11,4 \%$ en voor HLN $(21/296 \times 100) = 7 \%$.

Concluderend kunnen we stellen dat met een aandeel van 12,9 % artikels over witteboordencriminaliteit voor beide kranten, er relatief veel bericht wordt over feiten die geclassificeerd kunnen worden als witteboordencriminaliteit. Enkel moordartikels (20,9 %) en beleidsartikels (20,5 %) scoren hoger. DS bericht voor het corpus meer over organisatiecriminaliteit en occupational crime dan HLN.

- Zowel HLN als DS berichten op een andere manier over organisatiecriminaliteit dan over andere vormen van criminaliteit zoals moord

Deze hypothese kan eigenlijk al aan de hand van het theoretische deel beantwoord worden. Organizatiecriminaliteit heeft veelal geen zichtbare slachtoffers en we weten dat het slachtoffer een heel belangrijke rol heeft ingenomen in de criminaliteitsverslaggeving. Functioneel wordt er dus al op een andere manier bericht over organisatiecriminaliteit omdat er geen slachtoffers worden opgenomen in het artikel terwijl dat voor de verslaggeving van andere vormen van criminaliteit primordiaal is. Ook de dader kan niet altijd worden aangewezen of men durft het niet. Processen worden bijna niet gevoerd in het geval van organisatiecriminaliteit zodat er ook niet bericht wordt over de afhandeling van het misdrijf voor de rechtbank. Het valt wel op dat berichtgeving over occupational crime vaak in langere artikels resulteert omdat de journalist dan wel het gedrag van de daders kan beschrijven en er is ook een duidelijk slachtoffer, namelijk de onderneming of overheidsdienst zelf die 'schade' heeft ondervonden. In nagenoeg elke case van organisatiecriminaliteit zijn slachtoffers afwezig. De insteek is veelal geen crimineel feit maar een inbreuk, een ongeval, een schending of wanpraktijken. De framing verschilt dus niet alleen inhoudelijk maar ook al functioneel omdat de vaak gehanteerde opbouw van criminaliteitsartikels niet kan toegepast worden op organisatiecriminaliteit. We bespreken kort twee cases: BP topman & Drussart.

De **BP topman** (ID = 182 voor DS & 203 voor HLN) die ontslagen zal worden, dreigt zijn riante ontslagvergoeding te verliezen door een aantal fouten dat hij heeft gemaakt binnen het oliebedrijf waarvan hij aan het hoofd stond. Omdat het bedrijf te hoge kosten had, moest er bespaard worden. De veiligheidsvoorschriften werden afgezwakt en er was een ontploffing in één van de bedrijven. De slachtoffers worden niet vermeld, de eventuele juridische gevolgen van deze beleidskeuzes van de topman worden niet belicht, nergens is er sprake van crimineel gedrag en ook de term corporate crime

komt niet voor in het artikel. Zo wordt een beleidsartikel over de Herald of the Free Enterprise dat door Punch wordt beschouwd als een geval van corporate crime zelfs 20 jaar na datum niet zo geframed en blijft de krant spreken van een ramp, een ongeval, een drama.

Bij de moordzaak van **Drussart** (ID = 220, 241, 263, 280, 296 voor HLN & 187, 274 voor DS) is de verslaggeving op zich vrij objectief. Drussart had met het toedienen van een insulinespuit een bewoonster in het rusthuis vermoord. De man zou depressief geweest zijn.

De journalist hoeft zich voor emotionele uitlatingen maar noemt de dader wel een 'fantast', het 'dokterke dat god wilde spelen'. De slachtoffers komen uitgebreid aan bod bij de verslaggeving over het assisenproces. Bij HLN komt in de week van het assisenproces bijna dagelijks een artikel over Drussart in de krant. DS houdt het bij 2 artikels. Wat Drussart heeft gedaan, wordt geframed als een misdaad, in het artikel wordt begrip getoond voor de slachtoffers, wat de rechter zegt komt aan bod in het artikel. Er wordt dieper ingegaan op de problematiek door de journalist omdat hij aantoont waarom Drussart een fantast is. Zo zou de man zich tegenover zijn vrouw uitgegeven hebben voor dokter terwijl hij dat eigenlijk niet was.

Inter-persoonlijke misdaden van geweld of seks kunnen gemakkelijker voorgesteld worden als dramatisch en prikkelend dan niet gewelddadige misdrijven zoals witteboordencriminaliteit (Greer, 2005). Tijdens de registratie en het doornemen van de artikels werd deze stelling in sterke mate bevestigd.

De gewone criminaliteitsberichtgeving wordt veelal naar voor gebracht via de kapstok van het proces, terwijl dit bij organisatiecriminaliteit niet mogelijk is omdat er bijna niet wordt geprocedeerd tegen bedrijven.

- Door het pro-actieve karakter van de opsporing van organisatiecriminaliteit, en het feit dat dit een materie is waar de reguliere politie zich minder mee bezig houdt, zullen we deze vorm van criminaliteit weinig of niet aantreffen in de krant.

Ondanks het pro-actieve karakter bij de opsporing van organisatiecriminaliteit en de lage prioriteit die hieraan wordt gegeven door de reguliere politie, treffen we een aanzienlijk deel berichtgeving over organisatiecriminaliteit aan in de krant. Datgene aan inbreuken van organisatiecriminaliteit waar de politie over beschikt, vindt blijkbaar toch zijn weg naar de geschreven pers. (Onderzoeksjournalistiek lijkt geen essentiële voorwaarde te zijn om te berichten over organisatiecriminaliteit)

3.3 Andere onderzoeksresultaten

A) De plaats in de krant

Bij DS haalt moord 3x de voorpagina, witteboordencriminaliteit 1x en beleidsartikels 7x.

Bij HLN haalt moord 12x de voorpagina, witteboordencriminaliteit 6x en beleidsartikels 7x.

Criminaliteitsberichtgeving heeft twee kwalitatieve kenmerken: human interest en human touch. Het valt op dat criminaliteit een belangrijkere rol inneemt bij HLN dan bij DS. Criminaliteitsjournalistiek zou vooral een kenmerk zijn van de populaire kranten. Populaire kranten brengen ander nieuws. Nieuws met een onmiddellijke beloning 'rampen en ongelukken, society news en human interest, misdaad en corruptie'. Criminaliteit is bij HLN meer een teaser voor de lezer dan bij DS.

B) Focus op nationale criminaliteit

Moord is bij DS 69,1% nationaal en bij HLN 85%

Witteboordencriminaliteit is bij DS 78% nationaal en bij HLN 88,9%

Drugs is bij DS 70% nationaal en bij HLN 66,7%

Diefstal is bij DS 75% nationaal en bij HLN 88,2%

Vandalisme is bij DS 36,4% nationaal en bij HLN 20%

Slagen en verwondingen is bij DS 87,5% nationaal en bij HLN 82,4%

Sekscrimen is bij DS 54,5% nationaal en bij HLN 83,3%

Beleid is bij DS 94,1% nationaal en bij HLN 94,5%

Terrorisme is bij DS 15,4% nationaal en bij HLN 52,4%

Verkeersmisdrijven is bij DS 90% nationaal en bij HLN 88,2%

In totaal is bij DS 71,8% van de criminaliteitsberichtgeving nationaal en bij HLN is in totaal 82,6% van alle criminaliteitsberichtgeving nationaal. DS heeft dus iets meer aandacht voor criminaliteit die plaatsvindt in het buitenland.

HLN heeft meer aandacht voor wat in België gebeurt dan DS voor de volgende categorieën: moord, witteboordencriminaliteit, diefstal, sekscrimen, terrorisme

DS heeft meer aandacht voor wat in België gebeurt dan HLN voor de volgende categorieën: drugs, vandalisme, slagen en verwondingen.

Verkeersmisdrijven en Beleid zijn bij beide kranten even nationaal gekleurd.

Als we hier denken aan een inzicht uit de sociale psychologie, neerwaartse vergelijking, dan zullen de lezers van DS zich gelukkiger prijzen dan hun medemens die HLN leest, op vlak van moord, diefstal sekscrimen, terrorisme. De redenering hierbij is dat de DS lezer meer buitenlandse voorbeelden krijgt van deze vormen van criminaliteit waardoor hij zich psychologisch de bedenking kan maken dat het hier zo slecht nog niet is, dat er anderen zijn die er nog slechter aan toe zijn. (hetzelfde geldt voor de HLN lezer in vergelijking met de DS lezer op het vlak van drugs, vandalisme en slagen en verwondingen)

C) Relatie parket/politie en pers

			Krant 1	Krant 2	Total
misdrijf-proces	1	Count	179	194	373
		% within krant	81,4%	76,1%	78,5%
voor proces	2	Count	36	55	91
		% within krant	16,4%	21,6%	19,2%
tijdens proces	3	Count	5	6	11
		% within krant	2,3%	2,4%	2,3%
na het proces	3	Count	5	6	11
		% within krant	2,3%	2,4%	2,3%
Total		Count	220	255	475
		% within krant	100,0%	100,0%	100,0%

(Tabel 2)

Uit studies blijkt dat journalisten hun informatie voor artikels halen bij parket, politie en justitie in het algemeen. Reporters van criminaliteit neigen dan ook een symbiotische relatie te ontwikkelen met de contacten en instellingen die ze regelmatig gebruiken zoals de politie (Chibnall, 1977). In de mate dat onafhankelijkheid van de politionele instellingen een indicator is voor onderzoeksjournalistiek kan

besloten worden dat er noch bij DS, noch bij HLN sprake is van 'investigation journalism', volgens Rossland nochtans een kenmerk van de hedendaagse criminaliteitsjournalistiek (Rossland, 2007). Voor beide kranten samen is nagenoeg 97,7% van hun berichtgeving afkomstig van parket of politie als we de categorie beleid uit de tabel lichten. 19,2% van de verslaggeving voor beide kranten, over criminaliteit, is verbonden aan effectieve rechtspraak (vonnissen of arresten) of een proces dat bezig is. HLN leunt (21,6%) wel iets meer aan bij procesverslaggeving dan DS (16,4%). Onze Vlaamse geschreven pers heeft dus uiterst goede relaties met parket en politie. Naar ons aanvoelen lijkt er bij de beeldende media meer ruimte te zijn voor onderzoeksjournalistiek. Er lijken daar meer mogelijkheden te bestaan qua undercoverjournalistiek en het maken van diepgravende reportages zonder hulp van politie.

D) Focus op individuele criminaliteit en de dader

			Krant 1	Krant 2	Total
individu	1	Count	101	154	255
		% within krant	45,9%	60,4%	53,7%
diade of meer	2	Count	60	53	113
		% within krant	27,3%	20,8%	23,8%
iemand of groep in onderneming	3	Count	25	19	44
		% within krant	11,4%	7,5%	9,3%
onderneming op zich	4	Count	16	11	27
		% within krant	7,3%	4,3%	5,7%
onbekenden	5	Count	18	18	36
		% within krant	8,2%	7,1%	7,6%
Total		Count	220	255	475
		% within krant	100,0%	100,0%	100,0%

(Tabel 3)

De vaststelling van (Reiner 2002; Greer 2005) dat nieuws en fictie zich vooral concentreren op ernstige geweldsmisdrijven tegen individuen en tussen personen lijkt bevestigd in ons onderzoek. Voor beide kranten samen is in 53,7% van de gevallen de dader een individu. In 23,8% van de gevallen is het een diade of meer. In 9,3% van de gevallen is de dader iemand of een groep binnen de onderneming. In 5,7 % van de gevallen veroorzaakt een onderneming een misdrijf. De geschreven pers lijkt dus vooral aandacht te hebben voor criminaliteitsvormen die door één persoon worden begaan.

E) Aandacht voor crimineel en justitieel beleid

			Krant 1	Krant 2	Total
beleid	8,00	Count	68	55	123
		% within krant	23,6%	17,7%	20,5%

In zijn overzichtsstudie besluit Reiner dat er in het criminaliteitsnieuws meer aandacht is voor justitie en beleid (Reiner, 2002). Voor beide kranten samen is het aandeel van beleid in de criminaliteitsberichtgeving 20,5%. We kunnen hier niet vergelijken met de aandacht voor beleidsgerelateerde artikels voor criminaliteit in eerdere jaren maar dit lijkt toch een goede vaststelling te zijn. Het valt wel op dat de lengte van de beleidsartikels groter is bij DS dan bij HLN. Bij DS is 63,2% van de beleidsartikels een middelgroot tot groot artikel terwijl bij HLN dat slechts voor 7,3% van

de artikels het geval is. De lezer van DS zal dus beter geïnformeerd worden over het beleid op vlak van justitie en criminaliteit.

3.4 Discussiepunt Onderzoeksjournalistiek

Casus: criminaliteitsjournalistiek in Noorwegen

Volgens Rosland is de geschiedenis van de criminaliteitsjournalistiek in Noorwegen het meest toonaangevende kenmerk van de popularisering van de journalistiek. Criminaliteitsjournalistiek omvatte in zijn studie alles dat wordt gecoverd in de nieuwsmedia en verband houdt met criminaliteit en processen in hoven en rechtbanken. Hij bestudeerde vooral de relatie tussen criminaliteit en de populaire pers. De kwaliteitspers geeft vaak aan dat zij net het tegenovergestelde belichaamt van de populaire media. Voor Rosland verschillen kwaliteits – en populaire media niet enkel door het aantal lezers dat ze bereiken (kwantitatief kenmerk) maar ook door hun inhoud of ‘content’ (kwalitatief kenmerk). De kwalitatieve kenmerken van de popularisering van de pers zijn voor Rosland enerzijds human interest, kleine reportages van tragische of komische incidenten in het leven van de mensen en anderzijds human touch, het inspelen op gevoelens en emoties. Beide elementen zijn van toepassing op de criminaliteitsjournalistiek (Rosland, 2007). Ook in academische kringen werd criminaliteitsjournalistiek beschouwd als minder interessant en kent het minder aanzien dan politieke of culturele journalistiek (Rosland, 2007). Wykes toont zich zelf kritisch tegenover de professionele journalist: *‘Most journalists are not reflexive about the process of selecting and representing news. It is simply the art and craft of their work. Their claim to independence, objectivity and impartiality is a necessary delusion of a profession that justifiably imagines itself to be prey to propagandists, spin-doctors and image-makers’* (Wykes, 2001: 189).

Criminaliteit is dan ook één van de belangrijkste discours in de populaire pers. Toen in 1830 de penny press in New York begon met een aanzienlijke verslaggeving van de misdaad zorgde dit voor antipathie bij de gevestigde kwaliteitskranten. Het berichten over criminaliteit werd door de traditionele kwaliteitskranten beschouwd als immoreel (Schudson, 1978). In vervolgen tijden antwoorden criminaliteitsjournalisten op kritiek door te verwijzen naar economische motieven en de interesse van hun lezers. Vandaag zijn er expliciete claims van reporters die trots zijn over de criminaliteitsjournalistiek omwille van het sociale belang. Volgens Rosland is de visie van criminaliteit als een ontoelaatbaar onderdeel van nieuwsverslaggeving veranderd door de professionalisering van de journalistiek. Professionalisering is dan het proces waardoor een groep een volwaardige professionele status verkrijgt. Vandaag verslaan meer en meer journalisten criminaliteit. Ze zijn beter opgeleid en ze genieten een professionele status voor die vorm van journalistiek (Rosland, 2007).

Criminaliteit is voor Rosland een vitaal ingrediënt geweest in de popularisering van de nieuwsmedia met het doel meer oplagen te verkopen. Historisch is criminaliteitsverslaggeving het hoofddoel geweest van kritiek. Deze kritiek heeft gefunctioneerd als een onderdeel van de professionalisering van de criminaliteitsjournalistiek in Noorwegen. De journalisten in Noorwegen geloven dan ook sterk in onafhankelijkheid en de idealen van onderzoeksjournalistiek om een goede journalist te zijn (Rosland, 2007).

4. Besluit

Hoewel de geschreven pers bericht over witteboordencriminaliteit en dus organisatiecriminaliteit, willen we erop wijzen dat de geselecteerde cases werden gekwalificeerd als corporate crime op basis van de werkdefinitie en de informatie die in elk artikel verstrekt was. Deze indeling was deels arbitrair en deels een abstracte denkoefening. Hiermee bedoelen we dat in de geselecteerde cases het woord corporate crime of organisatiecriminaliteit zelf nooit aan bod kwam. Het is dus op basis van de theoretische werkdefinitie dat we bepaalde cases hebben gecategoriseerd als organisatiecriminaliteit, andere als occupational crime en nog andere als gewone witteboordencriminaliteit. Puur theoretisch kunnen we dus stellen dat er wordt bericht over corporate crime, maar in de artikels zelf is er weinig sprake van corporate crime.

Dit indachtig kunnen we besluiten dat er in abstract theoretische termen veel (aandeel van 12,9% en een derde plaats ten opzichte van alle criminaliteitsverslaggeving) wordt bericht over corporate crime maar in de praktijk niet. Aangezien de media meer de perceptie bepalen dan de realiteit (Davis, 1952) leidt dit ertoe dat de lezers corporate crime niet zien in termen van criminaliteit maar in termen van wanpraktijken, ongevallen en drama's. Dit betekent dat het gedrag van ondernemingen niet als een crimineel probleem wordt gezien. In die zin zal de publieke opinie niet geneigd zijn om te pleiten voor een ander rechtstelsel en blijven ondernemingen buiten schot. De publieke opinie wordt in essentie niet geïnformeerd op een juiste manier over het fenomeen corporate crime. De representatie van corporate crime is dus niet adequaat en stemt niet overeen met de werkelijkheid.

Uit eigen onderzoek blijkt dat witteboordencriminaliteit relatief wel onder de aandacht komt in de Vlaamse geschreven pers maar niet via een frame waarin het crimineel gedrag van de onderneming wordt beschreven. Als er een kapstok is zoals een boete of een veroordeling wordt er mogelijk gebruik gemaakt van een juridisch frame. Het is echter vooral occupational crime waarover via de kapstokken op een waarachtige manier wordt bericht. De verslaggeving over witteboordencriminaliteit staat op de derde plaats na de categorie 'moord' en 'beleid'. Over de over - of ondervertegenwoordiging kunnen we niet met zekerheid uitspraken doen omdat we niet over vergelijkbare data beschikken. Voor moord kunnen we stellen dat er een oververtegenwoordiging is als we kijken naar gepleegde feiten en het aantal nieuwsartikels. Voor witteboordencriminaliteit kunnen we stellen dat er een ondervertegenwoordiging is als we kijken naar het aantal artikels erover en het aantal gepleegde feiten. Procentueel komt er echter een oververtegenwoordiging naar voor van witteboordencriminaliteit.

Er wordt meer aandacht besteed aan organisatiecriminaliteit in DS dan in HLN. De berichtgeving over geweldsdelicten is groter bij HLN dan bij DS. Bij DS wordt er meer bericht over corporate crime dan bij HLN zoals we dat mogen verwachten voor een kwaliteitskrant. Dat corporate crime, een crimetype dat geen prioriteit vormt voor de politie, pro-actief moet worden opgespoord door politie en bijzondere inspectiediensten lijkt geen hinderpaal om erover te berichten. Onderzoeksjournalistiek lijkt geen essentiële voorwaarde te zijn om te kunnen schrijven over corporate crime. Aangezien DS en HLN de extreme vormen van het krantenlandschap zijn, bestaan er dus wel verschillen voor het corpus maar die zijn toch niet zo groot als aanvankelijk gedacht. Het lijkt erop dat beide in hun berichtgeving over criminaliteit zich laten sturen door dezelfde werkelijkheid.

De vraag dringt zich op waarom het zo moeilijk is om een juiste representatie te geven van corporate crime in de (Vlaamse) geschreven pers. Vanuit de literatuur kunnen we hierop een kort antwoord formuleren.

Uit de literatuurstudie blijkt dat corporate crime en witteboordencriminaliteit weinig aandacht krijgen in de geschreven pers, in de elektronische pers en media in zijn geheel (Levi, 2006; Box, 1983; . Tombs & Whyte, 2001; Cavender & Mulcahy, 1998; e.a.). Als media op een waarachtige manier willen berichten over corporate crime dan hebben ze een kapstok nodig zoals een proces, een boete of een veroordeling (Levi, 2006). Als er iets wordt ontdekt van grootte schandalen zoals bij Enron, WorldCom, Parmalat krijg je *herd journalism* (Levi, 2006).

Er is een onderrepresentatie van slachtoffers van corporate crime en dit komt door het 'ontbreken' van nieuwswaarden als zichtbaarheid en schuld (Greer, 2007; Vande Walle, 2004; e.a.). Individuele slachtoffers en hun lijden vormen in toenemende mate het motief voor criminaliteitsnieuws (Reiner, 2002). De manier waarop wordt bericht over corporate crime is anders in die zin dat het criminele karakter van het gedrag van de ondernemingen niet wordt geduid in de artikels (Greer, 2007; McMullan & McClung, 2006).

In de radicale mediatheorie kan de verklaring gevonden worden voor de weinige aandacht in de pers voor corporate crime. Belangrijke nieuwswaardigheidscriteria zoals geweld, het visuele en de prominentie van het slachtoffer zijn criteria waarop corporate crime minder scoort. Dit kan mogelijks verklaren waarom kranten niet uitbulken van nieuws over corporate crime. Structurele beperkingen werden door Levi aangehaald als reden waarom bepaalde vormen van criminaliteit minder aan bod komen in de media. Dat media ook bedrijven zijn die onderhevig zijn aan de ondernemingscultuur ligt in de lijn van Sutherland zijn oorspronkelijke visie.

Er wordt dus bericht over corporate crime in Vlaanderen maar niet door onderzoeksjournalistiek zoals bij de Wall Street Journal, The NY Times of The Financial Times. De Vlaamse pers leunt sterk op haar relatie met politionele en justitiële bronnen. Er zijn voorwaarden verbonden aan de berichtgeving over corporate crime in de vorm van kapstokken. Zonder proces, boete of veroordeling wordt er niet bericht over corporate crime. Wat in de krant komt, wordt niet geframed als corporate crime. Slachtoffers worden niet opgenomen in artikels rond organisatiecriminaliteit maar wel in artikels rond occupational crime. Zonder de aanwezigheid van het slachtoffer heeft de geschreven pers het moeilijk om corporate crime te framen als criminaliteit of crimineel gedrag van ondernemingen. Ook in de Vlaamse pers heeft het slachtoffer een belangrijke plaats ingenomen in de criminaliteitsberichtgeving.

5. Beschouwingen

De geschreven pers in België lijkt minder door te gaan voor vierde macht dan we soms aannemen. Als we kijken naar de representatie van corporate crime in de Vlaamse kranten zien we dat er weinig wordt blootgelegd van de schade die bedrijven veroorzaken of de diefstal die ze plegen. De Vlaamse pers lijkt vooral te steunen op officiële instanties zoals politie en parket voor haar criminaliteitsberichtgeving waardoor ze criminaliteit ziet binnen de heersende opvattingen van de maatschappij waarvan ze zelf deel uitmaakt (Ferrel, 2003). De geschreven pers lijkt zich vooral te beroepen op de informatie die ze krijgt van parket, politie en justitie, waardoor de claim van onderzoeksjournalistiek in de criminaliteitsberichtgeving niet echt kan opgeëist worden door de geschreven pers. De eerlijkheid gebiedt ons wel om te zeggen dat DS ook een aantal beleidsartikels had rond corporate crime en witteboordencriminaliteit (ID = 264, 254, 250, 228, 177, 167, 157, 152, 151) waardoor deze krant zich iets meer kan beroepen op de status van onderzoeksjournalistiek en vierde macht dan de populaire krant HLN. Dit is waarschijnlijk ook de reden waarom er meer organisatiecriminaliteit is terug te vinden bij DS dan bij HLN.

Naar mijn aanvoelen, zou voor een groter corpus waarschijnlijk duidelijk worden dat occupational crime - fraude door werknemers tegen hun bedrijf - meer wordt belicht in de media dan corporate crime. De bevindingen in de literatuur zouden dit moeten ondersteunen. Daar waar bij organisatiecriminaliteit de slachtoffers meestal onzichtbaar zijn, is dit bij occupational crime niet het geval, de onderneming ondervindt schade. De dader is bij occupational crime ook een persoon of een groep personen waardoor processen meer gebruikelijk en mogelijk zijn (in België kan ook de rechtspersoon aansprakelijk worden gesteld in het geval van corporate crime maar dit is geen courante praktijk). Bij organisatiecriminaliteit weet men vaak niet wie de dader is en komt het niet tot een proces, omdat het slachtoffer niet sterk genoeg staat. De belangrijkste kwalitatieve wijziging binnen de media sinds WOII is volgens Reiner het naar voor treden van het slachtoffer in de berichtgeving. Als het slachtoffer afwezig is bij organisatiecriminaliteit lijkt het vrij moeilijk om, gegeven de wetmatigheden van het mediabedrijf, aan deze vorm van criminaliteit veel media-aandacht of media-inhoud te besteden.

Een belangrijke opmerking over de kwantitatieve vergelijking tussen media-aandacht voor misdaad en de officiële politiestatistieke en de onder - en oververtegenwoordiging die daaruit voortvloeit, is het fenomeen van de telensreflex (Hoefnagels, 1980). Eigenlijk stemt de berichtgeving van media nog minder overeen met het effectieve voorkomen van misdrijven omdat aan één misdrijf vaak meerdere artikels worden gewijd in een krant: artikels over de ontdekking van het misdrijf, het verloop van het opsporings - of gerechtelijke onderzoek, het eigenlijke proces, en de verschillende fasen binnen het proces.

6. Link academisch werkstuk en praktijkstuk

** De oprichting van het DES-informatiecentrum in België kreeg de meeste media-aandacht en werd opgenomen in Gazet van Antwerpen, Het Volk, Het Belang van Limburg, De Standaard, De Morgen, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws, maar ook in de Streekkrant, het krantje van de Stad Leuven en de Passe Partout.*

** De artsenkrant bracht in febr '93 verslag uit over de infodag in Leuven.*

** Het nieuws over het Internationaal DES congres in Brussel werd opgenomen in Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad en de Gazet van Antwerpen.*

** Wat de tijdschriften betreft werd het persbericht over de oprichting van het DES-centrum opgenomen in 'Opzij Vlaanderen' en 'Goed Gevoel'. Andere tijdschriften kregen een tweede maal een persbericht toegestuurd en publiceerden het dan pas : Flair, Knack, Kind & Gezin, S-Magazine, Onze Tijd, Profiel, Tijdschrift van de KAV en Humo publiceerden een interview met Anita Vandersmissen.*

** In Wallonië verscheen er naar aanleiding van de uitzending van de RTBF over DES 3 krantenartikels en 1 artikel in een tijdschrift.*

** Naar aanleiding van de DES informatie-avond in 2007 verscheen er nog een artikel in de GvA en het jaar daarvoor verscheen er een artikel in DS over Sarah van Laer.*

Voor zover we weten zijn er over het DES hormoon 30 artikels verschenen in kranten en tijdschriften samen. Dat is meer dan aanvankelijk gedacht. Maar de DES zaak kende zijn ontstaan in 1973 toen een arts in Boston 'clear cell kanker' vaststelde bij 7 jonge vrouwen. Dit betekent dat er over een periode van 25 jaar, minstens (maar vermoedelijk ook hoogstens) 30 artikels zijn verschenen, wat uiteindelijk weinig is voor een zaak die heel groot is qua omvang en waar in Nederland veel meer aandacht aan besteed is. De eerste artikels in de Vlaamse pers zijn gelinkt aan de oprichting van het DES centrum in België in 1993. Deze gebeurtenis heeft het meest kranten kunnen boeien, maar daarna is de aandacht afgezwakt tot bijna nihil. Gedurende twintig jaar is er dus ook niet bericht over de DES zaak terwijl het in Nederland in 1981 of '82 voor het eerst in de geschreven pers verscheen (De Volkskrant).

Het DES hormoon is een typevoorbeeld van corporate crime. Dit synthetische hormoon werd ontwikkeld door Dodds en leek een aantrekkelijke toepassing voor de vleesindustrie en geneesmiddelenindustrie. Het echtpaar Smith en Smith zocht naar toepassingen en kwam tot de vaststelling dat het hormoon miskramen tijdens de zwangerschap zou tegengaan (er was geen controlegroep). Omdat Dodds geen patent had genomen op dit hormoon kon de farmaceutische industrie naar hartelust het medicijn commercialiseren. Vanaf 1953 werd DES verspreid op grote schaal in Nederland. Op datzelfde ogenblik deed een zekere Dieckman onderzoek naar de werking van DES en constateerde dat het medicijn geen effect had op het tegengaan van miskramen (er was hier wel een controlegroep). In 1973 stelde de arts in Boston vast dat DES kankerverwekkend was. In Amerika werd het meteen verboden, in Europa duurde het wat langer. Onderzoek door de RTBF voor een reportage wijst uit dat DES tot 1983 op de markt was in België. In 1981 wordt het DES centrum in Nederland opgericht. In 1986 starten zes vrouwen in Nederland een proces tegen de farmaceutische industrie. Er gebeurt verder onderzoek en DES zou leiden tot een speciale vorm van baarmoederhalskanker bij DES dochters, een verhoogd risico op zwangerschapscomplicaties: miskramen, vroeggeboortes en onvruchtbaarheid voor DES dochters, een verhoogde kans op borstkanker bij DES moeders, afwijkingen aan de geslachtsorganen bij DES dochters en DES zonen. Recent onderzoek zou aanwijzingen bevatten dat ook DES dochters tijdens de menopauze een verhoogde kans op borstkanker hebben.

Het DES hormoon werd op de markt gebracht ook al stierven de proefdieren ten gevolge van kanker. Het hormoon werkte niet tegen miskramen. Het leidde tot de schadelijke gevolgen hierboven opgesomd. Het bleef op de markt tot 1983 toen het al 10 jaar verboden was in Amerika.

Alle ingrediënten van corporate crime zijn aanwezig (Vande Walle, 2005), de vraag is nu waarom er zo weinig aandacht is besteed aan het DES drama in de geschreven pers. Uit het academische stuk kunnen we een aantal bevindingen lichten die mogelijks de beperkte aandacht voor DES in België kunnen belichten.

Criminaliteitsnieuws wordt gemaakt op basis van nieuwsbronnen. Nieuwsbronnen zijn die individuen, organisaties en instituties die de journalist van informatie voorzien waarop nieuwsartikels vaak gebaseerd zijn. In relatie tot het criminaliteitsnieuws zijn politie, gevangenis, politici en slachtofferorganisaties sleutelbronnen (Greer, 2005). Dat er in 1993 een DES centrum werd opgericht lijkt deze stelling te ondersteunen. Er was toen veel aandacht in de media voor het DES centrum. Dit toont echter ook aan dat de media misschien nu nog niets over DES zouden gepubliceerd hebben mocht het DES centrum in België er in 1993 niet gekomen zijn.

Verslaggeving van criminaliteit kost tijd, geld en inspanning. Er wordt gezocht naar efficiëntie en kosten effectiviteit, door zich te concentreren op beperkte middelen rond bronnen die consistent betrouwbare informatie kunnen verlenen. De politie en instellingen van justitie voorzien in een significant aandeel van informatie (Greer, 2005). DES is een geval van corporate crime en zal in die tijd niet opgespoord zijn door de bijzondere inspectiediensten of de politie. Tot dusver weet er niemand of politie en/of parket de DES zaak ooit onderzocht heeft. Chermak en Sanders & Lyon hebben aangetoond dat de massa media sterk leunen op politionele en justitiële bronnen voor hun informatie. Media steunen vaak op selectieve data die de politie hen verstrekt. Op die manier belichten ze vooral wat de instellingen bij justitie zien als criminaliteit en zo wordt ook bijgedragen aan de agenda van de politie. Op die manier wordt criminaliteit een afgebakend domein waarover media rapporteren (Ferrel, 2003). De geschreven pers in Vlaanderen lijkt sterk te leunen op wat officiële instellingen beschouwen als primordiale vormen van criminaliteit. In die zin lijkt de pers in Vlaanderen zich minder op te werpen als een vierde macht, aangezien het niet tegen de schenen wil schoppen van de economische elites zoals de farma-industrie terwijl ze zich kunnen beroepen op de persvrijheid.

Corporate crime is behept met de mythe dat het hier om een moeilijke materie gaat. Criminaliteit achter de muren van organisaties zou moeilijker te begrijpen zijn dan de huis-tuin-en-keuken criminaliteit waarmee iedereen op straat wordt geconfronteerd (van de Bunt & Huisman, 2004).

Doordat corporate crime veelal leidt tot een onzichtbaar slachtofferschap, door de afstand in tijd en ruimte (Vande Walle, 2004) is het moeilijk om het verhaal in de krant te brengen, want individuele slachtoffers zijn prominent geworden in criminaliteitsberichtgeving (Reiner, 2002). Want wie en waar zijn de slachtoffers van DES in België?

In Nederland heeft er zich een wisselwerking voorgedaan tussen het DES centrum en de media. Door de media werd het DES centrum bekender, kreeg het financiële middelen van de overheid die zich niet ongemoeid kon laten, werd er opgeroepen om zich te laten onderzoeken op DES, en kreeg je een sterke slachtoffergroep die uiteindelijk de belangen is gaan behartigen van 20.000 mensen. Door die

uitgebouwde slachtoffergroep en de registratie van de slachtoffers wordt het slachtoffer zichtbaar en wordt er onderzoek gevoerd naar andere schadelijke gevolgen.

In België was er geen kapstok zoals in Nederland. Corporate crime wordt vooral belicht als er een boete of veroordeling aan vast hangt (Levi, 2006). Of de DES zaak in Nederland werd geframed als corporate crime kunnen we op basis van dit onderzoek naar de representatie van corporate crime in de Vlaamse geschreven pers niet zeggen. In Nederland werd er echter wel een proces gevoerd door zeven activistische vrouwen tegen de farma-industrie. We kunnen aannemen dat de verslaggeving alvast een juridisch frame heeft gekregen en dat de representatie toch het criminele gedrag van de farmabedrijven heeft aangetoond. We kunnen wel met enige zekerheid stellen dat het slachtofferschap maatschappelijk erkend werd dankzij de verslaggeving over de DES zaak. De DES betrokkenen werden in beeld gebracht als het slachtoffer van corporate crime.

Het criminaliteitsnieuws dat wordt opgenomen in de krant heeft dus ook een reactief karakter en geen pro-actief. Politie treden vooral reactief op, wat betekent dat ze niet actief op zoek gaan naar misdrijven. Het criminaliteitsnieuws in België is in sterke mate reactief terwijl corporate crime en witteboordencriminaliteit juist pro-actief moeten worden opgespoord. Journalisten speuren zelf niet naar corporate crime maar wachten op wat het parket hen aanbiedt. De afwezigheid van een onderzoeksjournalistieke traditie kan ook een mogelijke verklaring zijn.

De nieuwswaardigheidscriteria pleiten nochtans voor een verslaggeving over DES. Uit het model nieuwswaarden van Galtung en Ruge, Chibnall en Jewkes kunnen we de volgende nieuwswaarden selecteren voor de DES zaak: belangrijkheid, nieuwheid, grafisch voorstelbaar (tijdslijn of de kankers), nabijheid, schandaal & gevaar, individualisering (hoewel er een collectief slachtofferschap is, kan men één iemand uit die groep lichten). Ondanks deze criteria is er niet excessief bericht over DES. Geweld in een éénduidige voorstelbare manier met directe slachtoffers lijkt heel belangrijk te zijn voor criminaliteitsverslaggeving.

De enige verklaring voor het tekort aan onderzoeksjournalistiek zijn de bevinding van Reiner en Levi. Daarnaast is er de laatste jaren ook een daling vast te stellen in gespecialiseerde berichtgeving, die deels veroorzaakt wordt door de commerciële visie van multimedia concerns (Reiner, 2002). Op een meer structureel niveau kunnen mediabedrijven zelf remmend werken voor bepaalde vormen van berichtgeving zoals corporate crime verslaggeving. Dit kan door niet te investeren in personeel, tijd of transport - zeker in het geval van transnationale onderzoeken die extreem duur zijn – of door verstrengelde belangen en de invloed van netwerken op het mediabedrijf (Levi, 2006).

Bijlagen

Bibliografie

- BARAK, G., *Newsmaking criminology: reflections on the media, intellectuals, and crime*. In: Justice Q, 1988, 5, (565-587)
- BARLOW, M, BARLOW, D, CHIRICOS, T, *Economic conditions and ideologies of crime in the media: a content analysis of crime news*. In: Crime and Delinquency, 1995, 41, 1, (3-19).
- BECK, Ulrich, *De wereld als risicomaatschappij. Essays over de ecologische crisis en de politiek van de vooruitgang*. De Balie, Amsterdam, 1997.
- BECK, Ulrich, *Risk Society. Towards a new modernity*, London, Sage publications, 1992.
- BECK, Ulrich, *World Risk Society*. Polity Press, Cambridge, 1999.
- BLUMLER, J, GUREVITCH, L, *The crisis of public communication*. Londen, Routledge, 1995.
- BOUTELLIER, Hans, *De veiligheidsutopie. Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf*. Boom Juridische Uitgevers, Den Haag, 2005
- BOX, S, *Power, Crime and Mystification*. Londen, Routledge, 1983, (16-79)
- BRAITHWAITE, John, *Corporate crime in the pharmaceutical industry*. Routledge & Kegan Paul, London, 1984.
- BRANTS, Chrisje, *Criminologie en politiek: een ongemakkelijke latrelatie*. In: Tijdschrift voor Criminologie, 2002, 44, 20-22.
- BRUINSMA, G, J, N, *Beelden van criminaliteit*. Arnhem, Gouda Quint, 1996.
- BRUINSMA, G, J, N, HUISMAN, W, *Over de grenzen van de klassieke criminologie*. In: HUISMAN, W, MOERINGS, L, M, SUURMOND, *Veiligheid en recht. Nieuwe doelwitten en strategieën*. Boom Juridische Uitgevers, Den Haag, 2006
- CAVENDER, G, MULCAHY, A, *Trial by fire: media constructions of corporate deviance*. In: Justice Quarterly, 1998, 15, 4, (697-719).
- CHIBNALL, S., *Law-and-Order News*, London, Tavistock, 1977.
- CHOMSKY, N, *Necessary illusions*. London, Pluto Press, 1989.
- CLINARD, M, B, *Corporate ethics and crime. The role of the middle management*. Sage Publications, Beverly Hills, 1983.
- CROALL, H, *Understanding white collar crime*. Buckingham, Open University Press, 2001, (62-78)

- DAVIS, James, *Crime news in Colorado Newspapers*. In: *American Journal of sociology*, 1952, 57, (325-330)
- DE BURGH, Hugo (ed), *Investigative Journalism: Context and Practice*. Routledge, London and New York, 2000.
- DE RON, Ann, *Uw medicijn getest in het zuiden. India's goedkope proefkonijnen*. In: *Mondiaal magazine*, juli 2006.
- ERICSON, R., BARANEK, P., CHAN, J., *Representing Order*. Milton Keynes: Open University Press, 1991.
- ERICSON, R., BARANEK, P., CHAN, J., *Visualising Deviance*. Milton Keynes: Open University Press, 1987.
- FERREL, J., Cultural criminology. In: LAUGHLIN, E, MUNCIE, J, HUGHES, G, (eds) *Criminological perspectives*. Essential readings, 11nd ed., London, Sage, 2003.
- FISHMAN, M, *Crime Waves as Ideology*. In: *Social Problems*, 1978, 25, (531-543)
- GANS, H, *Deciding what's news*. Londen, Constable, 1980.
- GOBERT, J, PUNCH, M, Understanding the nature and causes of corporate crime. In: *Rethinking corporate crime*. London, Butterworths Lexis-Nexis, 2003, (1-26).
- GREER, C, Crime and media: understanding the connections. In: HALE, C, HAYWARD, K, WAHADIN, A, (eds), *Criminology*, Oxford, Oxford University Press, 2005.
- GREER, C. 'Representing Victimhood: Media Constructions of Crime and Suffering'. In: P. Davies, P. Francis and C. Greer (eds.) *Victims, Crime and Society*, London: Sage, 2007, 21-49.
- GREER, C, JEWKES, Y, Extremes of otherness: media images of social exclusion. In: *Social Justice*, 2005, 32, 1, (20-31)
- HEBBERECHT, Patrick, *Extreem-rechts populisme en de criminologie*. In: *Tijdschrift voor Criminologie*, 2001, 43, 1.
- HERMAN, E, CHOMSKY, N, *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. New York, Pantheon, 1994.
- HOEFNAGELS, G, P, *Beginnselen van criminologie*. Deventer, Kluwer, 1980.
- HOLTFRETER, Kristy, VAN SLYKE, Shana, GERTZ, Marc (et al), Public perceptions of white collar crime and punishment. In: *Journal of Criminal Justice*, 2008, Vol 36, Issue 1, (50-60)
- HOOGENBOOM, A, B, *Verrotting van binnenuit of verantwoord ondernemen? Visies op financieel-economische criminaliteit in 2010*. Forensische studiereeks, Den Haag, Koninklijke Vermande, 2002.

HOOGENBOOM, A. B., De constructie van het politieke spektakel: het Nova-syndroom. In: Hoogenboom, A. B., *Schaduwten over van Traa*. Den Haag, Koninklijke vermande, 2000, 124-125.

HUISMAN, W, *Tussen winst en moraal. Achtergronden van regel naleving en regel overtreding door ondernemingen*. Den Haag, Boom, 2001, (73-89).

INNES, M, *Signal crimes and signal disorders: notes on deviance as communicative action*. In: British Journal of Sociology, 2004, 55, 3, (335-355)

LEVI, M, *The media construction of financial white-collar crimes*. In: British Journal of Criminology, 2006, 46, (1037-1057)

LEVI, M, *White-Collar Crime in the news*. In: Criminal Justice Matters, 2001, 43 (24-25)

LEXCHIN, Joel, *Pharmaceutical promotion in the third world*. In: Journal of Drug Issues, Spring '92, Vol 22, Issue 2.

LISSENBERG, E., van Ruller, S., van Swaaningen, R. (red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*. Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2001.

MARSH, Harry, *A comparative analysis of crime coverage in newspapers in the United States and other countries from 1960 – 1989: a review of literature*. In: Journal of Criminal Justice, 1991, 19 (67-79)

McMULLAN, J, McCLUNG, M, *The media, the politics of truth, and the coverage of corporate violence: The Westray Disaster and the public inquiry*. In: Critical Criminology, 2006, 14, (67-86).

McNAIR, B, *News and journalism in the UK*. Londen, Routledge, 1993.

MICHALOWSKI, Raymond, J, KRAMER, Ronald, C, *The space between laws/ the problem of corporate crime in a transnational context*. In: Social Problems, Vol 34, N° 1, February 1987.

POLLAK, M, KUBRIN, C, *Crime in the news: How crimes, offenders and victims are portrayed in media*. In: Journal of Criminal Justice and Popular Culture, 2007, 14, 1, (59-83)

PONSAERS, P, HOOGENBOOM, B, *Het moeilijke spel van wortel en stok. Organisatiecriminaliteit en handhavingstrategieën van bijzondere inspectie – en opsporingsdiensten*. In: Tijdschrift voor Criminologie, 2004, 46, 2, (165-180)

PONSAERS, P, RUGGIERO, V, 'La criminalité des affaires'. In: ROBERT, Ph, MUCCHIELI (eds) *Crime et sécurité, l'état des savoirs*. Paris, La Découverte, 2002, (223-231)

PUNCH, Maurice, *Corporate killing: de wet en geweldpleging door bedrijven*. In: Tijdschrift voor Criminologie, 2004, 46, 156-164.

PUNCH, Maurice, *Suite violence: why managers murder and corporations kill*. In: Crime, Law & Social Change 33, 2000, p 243.

REED, M, *The sociology of management*. New York: Harvester Wheatsheaf.

REINER, R, LIVINGSTONE, S, ALLEN, J, *From law and order to lynch mobs: crime news since the second world war*. In: MASON, P, (ed) *Criminal Visions*, 2003, Cullompton, Willan, (13-32).

REINER, R., *Media made criminality. The representation of crime in the mass media*. In: Maguire, M., Morgan, R. en Reiner, R. (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford, University Press, 2002, 376-416

ROOD-PIJPERS, Elly, *Openbare mening en misdaad. Een analyse van meningen in de bevolking, in de media en in vijf politieke partijen*. Arnhem, Gouda Quint, 1989.

ROSSLAND, L, A, *The professionalization of the intolerable. Popular crime journalism in Norway*. In: Journalism studies, 2007, vol 8, 1, (137-152)

SACCO, V, F, *Media constructions of crime*. In: Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1995, vol 539, (141-154).

SCHUDSON, Michael, *Discovering the news. A social history of American newspapers*. New York, Basic Books, 1978.

SCHLESINGER, P, TUMBER, H, *Reporting Crime*. Oxford, Clarendon Press, 1994.

SCHLESINGER, P, TUMBER, H, MURDOCK, G, *The media politics of crime and criminal justice*. In: The British Journal of Sociology, 1991, vol 42, no 3, (397-420).

SHELY, Joseph, E., ASHKINS, Cindy, D., *Crime, crime news and crime views*. In: Public Opinion Quarterly, 1981, 45 (492-506)

SNIDER, L., *The sociology of corporate crime: An obituary (or: whose knowledge claims have legs?)*. In: Theoretical Criminology 2000, 4, 2, (169-206)

STEPHENSON-BURTON, A., *Through the looking-glass: Public images of white collar crime*. In: Osborne, R., Kidd-Hewitt, D. (eds), *Crime and the media*, London, Pluto, 1995, 131-163

TAYLOR, Ian, *Criminology post-Maastricht*. In: Crime, Law & Social change, 30, 1999

TOMBS, S., WHYTE, D., *Reporting Corporate Crime Out of Existence*. In: Criminal Justice Matters, 2001, 43, (22-23)

TOMBS, S, WHYTE, D, *Safety crimes*. Cullompton, Willan, 2007.

TOMBS, S., WHYTE, D., *Unmasking the crimes of the powerful*. In: Critical Criminology, 2002, 11, (217-236)

VAN DE BUNT, H, HUISMAN, W, *Organisatiecriminaliteit*. In: Tijdschrift voor Criminologie, 2004, 46, 2, (106-120).

VANDE WALLE, Gudrun, *Conflictafhandeling of risicomanagement. Een studie van conflicten tussen slachtoffers en ondernemingen in de farmaceutische sector*. VUB press, Brussel, 2005.

VANDE WALLE, Gudrun, *Slachtoffers van het farmaceutisch complex. Een verwaarloosd aspect van organisatiecriminaliteit*. In: Tijdschrift voor Criminologie, 2004, 46, 2, (134-144)

WALGRAVE, Stefaan, DE SWERT, Knut, *The making of the (issues of the) Vlaams Blok*. In: Political Communication, 2004, 21, (479-500).

WALGRAVE, Stefaan, UCE, Volkan, Nieuws over criminaliteit op het TV-nieuws: ruim overdreven? In Hooghe, Marc, De Swert, Knut, Walgrave, Stefaan (red.): *De kwaliteit van het nieuws. Kwaliteitsindicatoren voor televisienieuws. Jaarboek van het Elektronisch NieuwsArchief 2*. Leuven/Voorburg, Acco, 2007.

WALGRAVE, Stefaan, MANSSENS, Jan, Populair en/of kwaliteit? De Vlaamse pers over de zaak-Dutroux. Op 10 mei <http://webhost.ua.ac.be/psw/pswpapers/PSWpaper%201998-10%20walgrave.pdf>

WEISBURD David, WHEELER, Stanton, WARING, Elin, *Crimes of the middle classes. White-collar offenders in the Federal Courts*. Yale University Press, New Haven/ London, 1991.

WYKES, Maggie, *News, Crime and Culture*. Londen, Pluto Press, 2001.